

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **БЕЗПЕКА МАСОВИХ
ГРОМАДСЬКИХ ЗАХОДІВ:**
  - ∨ *Європейський досвід для українського
«футбольного» законодавства*
  - ∨ *Право на мирні зібрання:
особливості регулювання у ФРН*
- **ПИТАННЯ КРЕДИТУВАННЯ:**
  - ∨ *Проблеми реалізації заставних авто*
- **МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ:**
  - ∨ *Правові аспекти військового
співробітництва України і РФ*
  - ∨ *Угода з Європейським Союзом
про єдиний авіаційний простір
і перспективи вітчизняного ринку
авіап перевезень*

№ 2 (60) ЛЮТИЙ 2014

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 2 (60) 2014

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Ю. Половинчак (відповідальна за випуск),
Н. Іванова, Т. Дубас, Л. Присяжна,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

- Рудь І.*
Військове співробітництво України і РФ:
сучасні реалії та перспективи розвитку.....3
Беззуб І.
Європейський досвід для українського
«футбольного» законодавства.....8
Присяжна Л.
Проблеми реалізації заставних авто.....12
Полтавець С.
Войцеховська Є.
Захист авторських прав в Інтернет.....14
Полтавець С.
Право на мирні зібрання: німецький досвід..18
Бергельський А.
Бюджетні авіалінії в Україні.....20
Блажкевич А.
Заборона на рекламу ліків.....26

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

- Єфімов О.*
Для чого українця вважати нерезидентом?...29

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 32

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

З лютого, набув чинності Закон № 644-VII «Про внесення змін до деяких законів України щодо скорочення кількості документів для отримання державної допомоги при народженні дитини» (законопроект № 2313).

Нагадаємо, Закон був прийнятий ще в квітні цього року, але у Президента були зауваження до документа і повторно він був узгоджений парламентом тільки 10 жовтня 2013 р. Закон було підписано 1 листопада 2013 р.

Для призначення допомоги при народженні дитини до органу праці та соціального захисту населення за умови пред'явлення паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, та свідоцтва про народження дитини подається заява одного з батьків (опікуна), з яким проживає дитина.

Заява складається у довільній формі із зазначенням даних для реєстрації місця проживання дитини. Даний перелік документів є вичерпним.

Орган праці та соціального захисту населення за місцем проживання одного з батьків (опікуна), з яким проживає дитина, або за місцем народження дитини після звернення одного з батьків (опікуна) за призначенням допомоги при народженні дитини:

– самостійно отримує від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, з держреєстрів і в порядку обміну інформацією всі необхідні відомості для призначення такої допомоги;

– направляє центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб, дані для реєстрації місця проживання дитини, яке відзначило особа, яка звернулася за допомогою (*Судебно-юридическая газета (<http://sud.ua/news/2014/02/03/60072-segodnya-vstypil-v-sily-zakon-sokrashchayushchij-kolichestva-dokumentov-dlya-polycheniya-posobiya-pri-rozhdenii-rebenka>). – 2014. – 3.02).*

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Військове співробітництво України і РФ: сучасні реалії та перспективи розвитку

На сьогодні між Україною та Російською Федерацією не існує зобов'язань колективної оборони. Перебування військ інших держав (зокрема РФ) на території України не можна порівнювати з будь-якими іншими прикладами екстериторіального базування військ, які існують у межах таких військових об'єднань як НАТО та ОДКБ.

До останнього часу погляди України та Росії на військове співробітництво розходилися з низки принципів питань, які стосувалися ситуації у співпраці між двома державами, враховуючи: питання базування військ, співпраці у ВПК, обміну інформацією оперативного й тактичного характеру, питання базування Чорноморського флоту Російської Федерації в Україні.

Статус і умови тимчасового перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України на сьогодні регулюються: «Угодою між Російською Федерацією і Україною про статус і умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України»; «Угодою між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту» і «Угодою між урядом України та Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з поділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України». Усі три угоди були підписані російською та українською сторонами 28 травня 1997 р. і набрали чинності в 1999 р.

Перша з вказаних угод визначає, що вона «укладається на 20 років, відлік яких ведеться з дати початку її тимчасового застосування. Термін дії угоди автоматично триватиме наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна зі сторін не сповістить письмово іншу сторону про припинення дії угоди не пізніше ніж за один рік до закінчення терміну його дії». Друга Угода «діє протягом строку дії Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 р.». «Угода про взаєморозрахунки, пов'язані з розділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України» діє «до повного виконання Сторонами зобов'язань, що випливають з нього».

21 квітня 2010 р. президенти Росії та України підписали так звані Харківські угоди щодо оренди пунктів базування Чорноморського флоту РФ у Криму на 25 років (після 2017 р.) з можливістю його продовження ще на п'ять років – до 2042–2047 рр.

27 квітня 2010 р. Державна дума РФ і Верховна Рада України ратифікували угоду щодо Чорноморського флоту РФ, продовживши час пунктів базування Чорноморського флоту РФ у Криму на 25 років.

Новий етап у питаннях розгляду умов і майбутнього дислокації ЧФ Російської Федерації на території України розпочався після домовленостей, які були укладені за підсумками шостого засідання Російсько-української міждержавної комісії, що пройшла в Москві 17 грудня 2013 р., де Україна та Росія домовилися прискорити переговори з узгодження питань функціонування Чорноморського флоту РФ та його перебування на території України.

Зокрема, президенти України і РФ В. Янукович і В. Путін доручили урядам двох країн прискорити роботу з інвентаризації земельних ділянок і розташованих на них об'єктів нерухомості, які використовуються Чорноморським флотом Росії на території України, і з врегулювання питання про здійснення капітального ремонту будівель і споруд, що орендуються Росією в інтересах Чорноморського флоту.

У документі ставиться завдання «розпочати переговори з підготовки двосторонньої угоди про заміну озброєнь і військової техніки Чорноморського флоту Російської Федерації, що базується на території України».

Також урядам доручили завершити підготовку до підписання проектів міжурядових угод: про узгодження пересувань, пов'язаних з діяльністю військових формувань Чорноморського флоту РФ на території України, поза місцями їх дислокації; про порядок перетину державного кордону України військовими кораблями, суднами забезпечення, літальними апаратами, військовослужбовцями ЧФ РФ; із питань реєстрації за місцем проживання (перебування) військовослужбовців і цивільних осіб ЧФ РФ, членів їхніх сімей у міграційних органах України. Президенти доручили активізувати роботу з узгодження інших проектів угод із питань функціонування Чорноморського флоту РФ і його перебування на території України. Уряди двох країн повинні врегулювати питання оподаткування структурних підрозділів ЧФ і митного оформлення матеріально-технічних засобів, що ввозяться в інтересах флоту на територію України всіма видами транспорту, з дотриманням прикордонного, митного та інших видів державного контролю при перетині російсько-українського кордону відповідно до чинного законодавства України, а також із урахуванням статусу ЧФ РФ, що базується на території України.

Крім того, президенти доручили внести на розгляд урядів до кінця першого кварталу 2014 р. узгоджені пропозиції про збільшення участі Росії в розвитку соціально-економічної сфери Севастополя та інших населених пунктів – місць дислокації військових формувань ЧФ Російської Федерації на території України. Також планується приділяти пріоритетну увагу розвитку російсько-українського військово-технічного співробітництва, кооперації підприємств оборонних галузей промисловості, створенню спільних підприємств у військово-технічній сфері з урахуванням чинного законодавства РФ і України. «Вжити заходи для підписання Угоди між урядом Російської Федерації та Кабінетом міністрів України про

реалізацію Програми військово-технічного співробітництва між Україною та Російською Федерацією на 2013–2017 рр.», – йдеться в протоколі.

За підсумками угод, підписаних шостою міждержавною комісією Україна – РФ, президент Росії В. Путін заявив, що перебування на території України російського флоту є серйозним чинником, який стабілізує відносини між двома державами. «Наявність російського флоту в Севастополі, у Криму, є серйозним стабілізуючим, чинником і міжнародної, і регіональної політики. Міжнародної – у широкому сенсі, у Чорноморському регіоні», – сказав президент РФ.

Протоколи шостого засідання Українсько-російської міжурядової комісії від 17 грудня 2013 р. містять вказівку почати підготовку угоди про заміну озброєнь і військової техніки дислокованого в Севастополі Чорноморського флоту РФ. Частина двосторонніх переговорів, присвячена цій військовій базі, зайняла найбільше місце в підсумковому документі – завдання комісії з газових переговорів, наприклад, вклалися всього у два рядки, тоді як перспективам ЧФ у ньому відведено кілька окремих пунктів.

До 2013 р. позиція Києва щодо можливої згоди на переозброєння цієї військової бази нерозривно пов'язувалася з двома проблемами.

Перша полягала в небажанні російської сторони проводити інвентаризацію орендованих ЧФ об'єктів за межами Севастополя. Вона стосувалася маяків і пунктів радіотехнічної розвідки флоту, робота яких шкодить вітчизняним аварійно-рятувальним службам і позбавляє Україну суверенітету над навігацією в значній частині її територіальних вод.

Друга проблема стосується режиму огляду російських військових вантажів, що переміщуються через кордон.

Під час переговорів 17 грудня 2013 р. були досягнені домовленості стосовно модернізації ЧФ РФ. Важливий нюанс цієї модернізації полягає у згоді України на початок переговорів про розміщення на її території нових російських носіїв ядерної зброї (як відомо, у

збройних силах РФ відсутні ракетні кораблі, торпедні підводні човни, бомбардувальники та літаки протичовнової оборони, здатні нести виключно неядерні озброєння. За рідкісними винятками вони можуть нести і те, і інше). Згода України на початок таких переговорів може змінити баланс військово-політичних сил у Чорноморському регіоні на користь РФ.

Питання модернізації Чорноморського флоту зачепили й українські експерти. Зокрема, В. Карасьов заявив, що «на сьогодні амбіції Росії в сучасній геополітичній грі великі: Близький Схід, Сирія, арабський світ, тому Чорноморський флот і його перехід на нові озброєння є досить важливим для Росії. Зараз російська сторона задля отримання дивідендів щодо статусу ЧФ РФ вважає допустимим для себе зниження ціни на газ і навіть “виділення 15 млрд дол. на купівлю держпаперів України”».

Як підкреслив В. Карасьов, «серед головних зобов'язань з боку України – надання військово-промислового сектору України або його частини у користування Росії». На думку експерта, це вигідно, як росіянам, так і Україні, якій необхідно завантажити реальний сектор економіки. Важливим чинником, що сприятиме відновленню військово-технічної співпраці Росії та України, є згода української сторони на модернізацію військово-морського флоту Російської Федерації в Чорному морі. «Для Росії важлива військово-технічна складова своєї державності, Україна натомість поступилася не так уже й багато, вміло зігравши на цьому», – зазначив він.

Важливою складовою угод, підписаних 17 грудня 2013 р., стала домовленість України та Росії про спільні дії з організації будівництва та поетапної реалізації проекту створення транспортного переходу через Керченську протоку.

Документ передбачає, що сторони у 2014 р. разом розроблять техніко-економічне обґрунтування, на підставі якого будуть прораховані потоки вантажів і пасажирів та буде ухвалюватися рішення про його проектування й будівництво.

Крім того, на підставі техніко-економічного обґрунтування буде визначено майбутній тип

транспортного переходу – у вигляді тунелю чи мосту.

«Очікується, що будівництво транспортного переходу дасть змогу значно скоротити шлях транспорту завдяки таким проектам, як кільцева автомобільна дорога та залізниця навколо Чорного моря, пришвидшити проходження транспорту по лінії ЄС-Азія. Реалізація цих планів позитивно вплине на економіку України», – зазначає Мінінфраструктури України.

Техніко-економічне обґрунтування спорудження Україна і Росія домовилися скласти у 2014 р., щоб, порахувавши потоки вантажів і пасажирів, прийняти рішення про проектування та будівництво Керченського транспортного переходу у вигляді тунелю або мосту. Домовленість про це була досягнута під час візиту В. Януковича до Москви 17 грудня 2013 р.

На думку експертів, на яких посилається українське Міністерство інфраструктури, перехід дасть можливість створити новий міжнародний транспортний коридор з Європи в Азію і стане ключовою ланкою міжнародного транспортного проекту зі створення кільцевого мультимодального транспортного коридору навколо Чорного моря.

Не зважаючи на заяви українських урядовців, багатьох українських політичних експертів бентежать міжнародні та військові аспекти будівництва Керченського переходу.

Економісти та політологи 20 грудня 2013 р. під час круглого столу, організованого проектом «Погляди», обговорювали проект будівництва моста або тунелю через Керченську протоку.

Директор Інституту глобальних стратегій В. Карасьов побачив у проекті, насамперед, військово-політичну складову, заявивши, що таким чином можна ввести сухопутні війська. Експерт нагадав, як через Рокський тунель російська військова техніка входила на територію Грузії під час збройного конфлікту 2008 р.: «Я не прихильник залякування, але потрібно розуміти, що Росія дуже серйозно ставиться до того, що Україна обрала Європу. Вони розуміють, що Європу вибирають навіть не еліти, які можна купити, а населення, і діятимуть будь-якими засобами».

Політолог додав, що ситуацію погіршує зміна положення Чорноморського флоту, який базується в Севастополі, «що отримає досить потужне підживлення». «Поруч Сирія, Близький Схід ... Росія не може зараз діяти ні в Латинській Америці, ні в Африці, як це роблять Китай і Штати, у неї зараз Близький Схід, Іран – периметр, сфера інтересів ... Одна справа – перекидати війська по повітрю, інше – по мосту. Зрозуміло, що у цього інфраструктурного проекту є економічне значення. Але в якихось умовах він може трансформуватися у військово-політичний», – вважає В. Карасьов.

Доктор економічних наук, професор, голова правління Інституту економічних досліджень і політичних консультацій І. Бураковський наголосив: «Проблема в тому, що сьогодні в межах Чорноморського басейну в Україні є невирішені питання щодо кордонів з РФ. Кожен раз, коли виникала тема Керченської переходу, Міністерство закордонних справ пропонувало їх вирішити. Якщо паралельно з мостом ми вирішимо територіальні проблеми, це буде плюс». Економіку ж самого переходу «треба рахувати», додав економіст

Співпраця у сфері авіабудування та ракетобудування, передбачена підписаними між президентами Росії та України Угодами, могла б бути більш вигідною для обох сторін, але сьогодні вони необхідні в першу чергу для Росії, – зазначають експерти В. Дубровський та Б. Кушнірук. На сьогодні у РФ ще немає можливостей, щоб замінити продукцію відповідних українських заводів. Але українській стороні варто враховувати, що росіяни взяли курс на заміщення розробок українських підприємств, наголошують економісти В. Дубровський та Б. Кушнірук.

У новому 2014 р. Україна і РФ мають намір завершити узгодження уточненої програми військово-технічного співробітництва (ВТС) на 2013–2017 рр. у рамках наміченого на початок 2014 р. у Москві чергового засідання профільної підкомісії Українсько-російської міждержавної комісії, про це повідомив агентству «Інтерфакс-Україна» представник в оборонному секторі України, що побажав залишитись анонімним.

Як нагадав співрозмовник агентства, у вересні 2013 р. у Москві на засіданні підкомітету з питань безпеки Українсько-російської міждержавної комісії, російська сторона передала українській стороні для розгляду свої нові пропозиції щодо наповнення співробітництва. «Проект програми двостороннього ВТС до 2017 р.» планується остаточно погодити під час наміченого на другий квартал 2014 р. у Москві чергового засідання підкомісії з питань ВТС підкомітету з питань безпеки Українсько-російської міждержавної комісії. «Як очікується, уточнена програма буде затверджена під час VII засідання підкомітету з питань безпеки двосторонньої міждержавної комісії, яку планується провести на початку другого півріччя 2014 р. у Києві», – повідомив він.

Згідно з раніше озвученими оцінками української сторони, серед пріоритетів двостороннього ВТС називалися, насамперед, питання модернізації засобів ППО, авіаційної техніки.

Як відзначали в Києві, усі останні роки при реалізації ВТС російська сторона спирається на взятий у середині 1990-х років курс зі створення замкнутого циклу виробництва стратегічних видів озброєнь, що впливають на обороноздатність держави. При цьому РФ ставить своєю метою створення нових озброєнь на рівні стандартів НАТО з використанням потенціалу та технологічного ресурсу інших країн.

Спочатку міжурядова угода про реалізацію програми двостороннього ВТС на 2013–2017 рр. готувалася до підписання на засіданні профільного підкомітету міждержавної комісії в червні 2013 р., однак з ініціативи російської сторони воно було перенесено.

Плани підписання міжурядової угоди про реалізацію програми ВТС між Україною і РФ на 2013–2017 рр. закріплені протоколом шостого засідання Російсько-української міждержавної комісії, що пройшло за участі глав держав країн 17 грудня в Москві.

Документ також містить доручення урядам України і РФ «приділити пріоритетну увагу

розвитку спільного військово-технічного співробітництва, кооперацію підприємств оборонних галузей промисловості, створенню спільних підприємств у військово-технічній сфері».

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що військове та військово-промислове співробітництво України та РФ має на сьогодні декілька перспективних напрямів, серед них варто, насамперед, згадати суднобудування, авіабудування та аерокосмічну галузь.

Значні перспективи для військового співробітництва України та Росії відкрилися після шостого засідання Російсько-української міждержавної комісії 17 грудня 2013 р., на якому були досягнені угоди щодо умов модернізації ЧФ РФ, будівництва транспортного переходу через Керченську протоку, угоди щодо співробітництва в галузі авіабудування та ін (*За матеріалами Центру воєнної політики та політики безпеки* (<http://defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/2010-01-06-09-33-10/16408-2013-12-18-06-40-38>); *Ipress.ua* (http://ipress.ua/news/rosiyskyy_flot_na_terytorii_ukrainy__tse_stabilizuyuchyy_chynnyk_u_mizhnarodniy_politytsi_putin_36296.html); *ИА REGNUM* (<http://www.regnum.ru/news/fd-abroad/polit/1746827.html>. – 2013. – 18.12); *Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/18/7007466/>. – 2013. – 18.12); *Интерфакс Україна* (<http://interfax.com.ua/news/opinion/183241.html>. – 2013. – 20.12), *Власту.net* (<http://vlasti.net/news/183094>. – 2013. – 27.12.); *Новості ВПК* (http://vpk.name/news/102596_kiev_i_moskva_planiruyut_soglasovat_napolnenie_dvustoronnei_programmyi_vts_do_2017g_na_ocherednom_zasedanii_mezhgoskomissii_v_nachale_2014g_istochnik.html. – 2013. – 23.12).

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Європейський досвід для українського «футбольного» законодавства

Забезпечення громадського порядку і безпеки під час підготовки та проведення футбольних матчів залишається актуальною проблемою для українського законодавця, незважаючи на спроби недавнього його врегулювання напередодні проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 р. в Україні.

У європейських країнах вже давно існує чітка система протидії хуліганським проявам під час проведення масових спортивних заходів, у тому числі й футбольних матчів. Експерти зазначають, що Україна може використати накопичений європейський досвід.

Зокрема, значних успіхів у викоріненні насильства в спорті за останні 30 років досягла Англія, яка донедавна була «чемпіоном» із футбольного хуліганства та проявів расизму на стадіонах. Варто лише згадати справжню футбольну трагедію на стадіоні в Брюсселі за участю англійських уболівальників. Йдеться про інцидент під час фіналу Ліги чемпіонів із футболу в 1985 р. між італійським «Ювентусом» та англійським «Ліверпулем», коли внаслідок агресивних дій футбольних хуліганів із Ліверпуля обвалилася трибуна і загинуло 39 італійських футбольних фанів, а понад 600 уболівальників отримали поранення. Це призвело до заборони участі англійських клубів у європейських футбольних змаганнях на 5 років.

Відтоді Англія доклала максимум зусиль для приборкання футбольного хуліганства та проявів расизму на своїх стадіонах і серед уболівальників. Поліція, спортивне керівництво Англії, суди, футбольні клуби, гравці, уболівальники взялися за викоренення проявів насилля в англійському футболі. Було змінено конфігурації стадіонів для кращого контролю над натовпами, суворішими стали охорона стадіонів та покарання порушників. Їх не лише не пускають на стадіони вдома, але й забороняють закордонні поїздки з улюбленою командою. Як покарання також застосовується гра команди за порожніх трибун, а деяких

зловмисників довічно позбавили права відвідувати стадіони.

Представник асоціації «Футбол проти расизму в Європі» (FARE) зі штабом у Лондоні Піар Пово зазначив, що «дії законів ніколи не достатньо для досягнення позитивних результатів. Кожна країна повинна навчати групи уболівальників за допомогою активістів із їхніх лав». Крім того, в Англії діє багато громадських організацій антирасистського спрямування, що фінансуються спортивною владою країни. Згодом такі дії призвели до реальних результатів. За даними англійської поліції, 92 % осіб, до яких були застосовано рішення про заборону відвідувати футбольні матчі, у подальшому не допускали порушень.

Збір, аналіз і передачу оперативних відомостей про «закоренілих» і організованих футбольних хуліганів у країні здійснює Футбольний розвідувальний відділ NSIC (Національної служби кримінальної розвідки). Співробітниками відділу використовуються як особисте спостереження, так і матеріали, отримані в ході зйомок прихованими камерами, камерами спостереження на стадіонах і спортивних майданчиках, а також отримана інформація в ході спілкування з громадянами. Прихована зйомка за діями уболівальників всередині і за межами стадіону визнається в суді речовим доказом. Така інформація накопичується, узагальнюється та зберігається в комп'ютерних базах, відповідно до вимог Закону «Про захист інформації».

Однією з особливостей забезпечення порядку під час футбольних матчів у Великобританії є активне використання «клубних служб забезпечення порядку», що беруть на себе більшу частину функцій співробітників силових структур. Останні масштабні заворушення спостерігалися на матчі Кубка ліги між «Бірмінгемом» та «Астон Віллою», коли близько тисячі уболівальників господарів вибігли на поле і кинулися до сектору з 3800 фанатами «Астон Вілли». «Бірмінгем» був

оштрафований на 20 тис. фунтів (плюс ще на 20 тис. умовно). Це вважається досить м'яким покаранням, оскільки, як повідомили у федерації, «клуб продемонстрував професіоналізм при підготовці до матчу та розслідуванні інциденту». Троє уболівальників отримали трирічну заборону на відвідування стадіонів, а також були оштрафовані на порівняно невеликі суми – від 100 до 230 фунтів стерлінгів.

Деякі інші заходи забезпечення порядку та громадської безпеки при проведенні спортивно-масових заходів застосовуються в Німеччині. Умовно уболівальників у ФРН, як і в Англії, поділяють на три категорії – А, В і С: А – законослухняні любителі футбольних ігор; В – такі, що можуть вчинити ситуативне правопорушення (за невірної суддівської рішення, програші улюбленої команди тощо); С – войовничі фанати, яких не цікавлять події на футбольних полях, а метою яких є влаштування масових погромів, бійок у присутності преси і великого скупчення громадян.

У Німеччині є відомості про 9,5 тис. осіб, що належать до категорій уболівальників В і С, причому 2/3 з них – войовничі фанати. Найчастіше вони об'єднуються з правими силами і підтримують їх. Серед них виділяються чітко окреслені структури – організатори, фінансисти, що забезпечують збір грошей на поїздки хуліганів в інші міста, постачальники наркотиків, «що підігривають» фанатів, безпосередні виконавці. Із метою попередження масових правопорушень на футбольних стадіонах Німеччини створено Інформаційний Центр із спортивних заходів. Його завданнями є координація діяльності поліцейських та інших правоохоронних органів, взаємодія з футбольними клубами, облік і відпрацювання інформації про фанатів, передача її в засоби масової інформації.

Для забезпечення міжнародної інформаційної взаємодії створено Національний футбольний інформаційний пункт. У більшості німецьких земель прийнято закони про забезпечення безпеки глядачів, згідно якими поліція має значні можливості для попередження правопорушень на стадіонах. Так, наприклад, за порушення, пов'язані

із заподіянням шкоди, правопорушнику рішеннями клубів може бути винесена заборона на відвідування футбольних матчів терміном до 5 років. У 2002 р. така міра була застосована приблизно до 1,5 тис. фанатів. У разі невиконання цієї заборони правопорушник може бути засуджений до позбавлення волі на строк до шести місяців.

Одним із запобіжних заходів є тимчасове вилучення паспорта з метою виключення можливості придбання квитка на потяг чи літак. Законом передбачений і такий спосіб, як запрошення на профілактичну бесіду «фаната» в поліцейську дільницю під час проведення футбольного матчу. За неявки фанат може бути оштрафований на суму до 500 євро або підданий адміністративному арешту. Інформація про осіб, яким винесено таке обмеження, передається в прикордонні служби для контролю.

Так, 498 уболівальників «Шальке» з Гельзенкірхена отримали 5-річну заборону на відвідування матчів за заворушення в матчі з дортмундською «Боруссією» у жовтні 2013 р. Дербі «Шальке» і «Боруссії» («дурське дербі»), вважається одним із найжорстокіших в Німеччині. Під час жовтневого матчу на «Фельтінс-Арена» уболівальники спалили на трибуні сотні одиниць піротехніки, а також кидали її на поле. Один з фанатів мало не потрапив у воротаря «Боруссії» Романа Вайденфеллера. Після матчу заворушення перемістилися зі стадіону на вулиці міста.

В Італії чітко сформульовані вимоги до футбольних матчів, на які потрібні іменні квитки. Вони необхідні на стадіонах, що вміщують понад 10 тис. глядачів. При покупці квитка в касі необхідно пред'явити документ, що засвідчує особу (для іноземця ним може стати закордонний паспорт). Крім того, італійські клуби нерідко отримують штрафи за поведінку уболівальників (інциденти в серії А трапляються досить часто). Причому покарання за одну і ту ж провину значно відрізняються. Наприклад, за расистські вигуки в минулому сезоні «Лацио» був оштрафований на 8 тис. євро, а «Кальярі» – на 30 тис.

Російська Федерація на шляху підготовки Кубка світу з футболу 2018 р. вже чимало

запозичила з досвіду Англії. 20 січня 2014 р. в Росії набув чинності так званий «закон про вболівальників», який встановлює правила поведінки для глядачів і передбачає суворі покарання для футбольних хуліганів (штрафи за безладу на стадіонах сягатимуть до 500 доларів на особу за один раз, передбачені тривалі примусові громадські роботи для хуліганів – до 160 годин, а також 7-річна заборона на відвідини стадіонів). Російська поліція взяла на озброєння новітні методи боротьби з проявами насилля і расизму на футбольних аренах.

Цікаво, що практика запровадження для вболівальників іменних квитків на футбольні матчі практично не використовується в Європі. Найпопулярнішим рішенням є дорога система відеокамер, яка дозволяє виявляти правопорушників і записувати їх в базу даних. У цьому ж напрямку збирається працювати і Російський футбольний союз, що ще раз підтвердив генеральний секретар Анатолій Воробйов, на думку якого, майбутнє за ІТ-технологіями, тобто використанням камер, створенням баз даних, виявленням нелояльних уболівальників і т. ін.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що недопущення на територію спортивних споруд осіб, які раніше вчиняли протиправні дії при проведенні спортивних заходів, є ефективним засобом попередження проявів насильства та неналежної поведінки з боку футбольних уболівальників. Нині така заборона існує в більш ніж двадцяти країнах Європи, включаючи Великобританію, Іспанію, Італію, Нідерланди, Німеччину, Польщу, Росію, Сербію, Туреччину, Францію, Хорватію, Швецію та Швейцарію.

Подібні спроби прийняття «футбольного законодавства» спостерігаються і в Україні. Зокрема, 21 січня 2014 р. в газеті «Урядовий кур'єр» був опублікований закон № 722–VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень під час проведення футбольних матчів». Необхідність прийняття такого закону, відповідно до пояснювальної записки до законопроекту, пояснювалася тим, що футбольні матчі є найбільш відвідуваними масовими спортивними заходами, мають високий ризик порушень

громадського порядку, та викликана останніми інцидентами за участю вболівальників, які спричинили значний суспільний та міжнародний резонанс (використанням піротехніки на трибунах та проявами расизму під час матчу між збірними командами України та Сан-Марино 6 вересня 2013 р. у Львові). Отже, аргументом новацій висувається необхідність приведення законодавства України з питань забезпечення громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів у відповідність з міжнародними стандартами.

Цим законом передбачалося запровадження нового адміністративного стягнення у вигляді заборони відвідувати футбольні матчі особам, які вчинили адміністративні правопорушення під час входу на територію спортивної споруди або перебування на ній; посилено вимоги до глядачів, квитків і технічного обладнання спортивних споруд, а також розширення повноважень організаторів футбольних матчів та працівників служб безпеки спортивних споруд (футбольних клубів) у частині, яка сприятиме реалізації заборони відвідувати футбольні матчі; встановлено адміністративну відповідальність за порушення заборони відвідувати футбольні матчі тощо.

Спроба посилення відповідальності за адміністративні правопорушення під час проведення футбольних матчів викликала активний суспільний резонанс. Фанати вважають, що подібні нововведення просто відштовхнуть молодих шанувальників футболу від перегляду футбольних баталій на стадіоні, оскільки молодь зараз неохоче «світить» своїми паспортами, тому вибиратиме паби, щоб подивитися футбол, а хто захоче, все одно знайде спосіб пройти на стадіон і з заборonoю.

Головний редактор журналу «Футбол» А. Франков висловив кілька претензій авторам законопроекту щодо футбольних уболівальників. Він наголошував на складності на практиці перевірити документи у потоку вболівальників та звіритися зі списками тих, кому по всій країні заборонено відвідувати футбол (а це можуть бути сотні, тисячі людей).

Спірними вважають деякі положення законопроекту й юристи, які зазначають, що

норма про перевірку документів стюардами, тобто людьми, які лише пройшли підготовку на стадіоні, і, по суті, не несуть будь-якої серйозної відповідальності за порушення своїх обов'язків, викликає запитання. Втрата квитка, за яким людина зайшла на стадіон, може закінчитися його видворенням із стадіону. Все це не виглядає спробою дотримання прав людини.

Вимога пред'явлення документів при придбанні квитків вступає в прямий конфлікт з можливістю придбання квитків через мережу Інтернет. Фактично цим законом такий засіб придбання квитків просто перекреслюється. Це призведе до значного збільшення навантаження на каси стадіонів.

Введення такого режиму придбання квитків на футбольні матчі призведе передусім до суттєвого зменшення присутніх на них уболівальників, що, в свою чергу, вдарить по фінансовим можливостям організаторів цих футбольних заходів. Видається, що можливі позитиви від введення такого порядку продажу квитків будуть значною мірою спростовані численними фінансовими втратами та зменшенням кількості вболівальників.

Варто взяти до уваги й поширену в суспільстві думку, що владні структури свідомо вирішили цими нововведеннями «нанести удар» численному загону футбольних вболівальників як сприятливому середовищу для формування антивладних настроїв і дій. Зокрема, дуже небезпечно, якщо внаслідок тотального паспортного контролю глядачів, персональні дані будуть використовуватися не лише за їхнім офіційним призначенням.

Досить спірним пунктом у новому варіанті законопроекту є заборона на відвідування матчів дітям до 14 років без супроводу дорослого. Питання полягає в тому, чому саме 14-ти та який документ може пред'явити абсолютно законний глядач 15-ти років, щоб підтвердити своє право перебувати на стадіоні? Для осіб до 16 років таким документом є свідоцтво про народження. Однак воно не містить фотокартки і, відповідно, не дає можливості засвідчити, чи дійсно належить цей документ саме цій особі.

Як видається, недосконалість цього законопроекту та порушення процедури його

прийняття у ВР України призвели до гострої й неоднозначної реакції в суспільстві. 28 січня 2014 р. ВР відмінила чинність новоприйнятого закону.

Проте це не є приводом для того, аби зупинити роботу над правовим урегулюванням проведення спортивних заходів на основі нового, виваженого та комплексного закону, який буде враховувати інтереси не лише державних органів, а й громадян і спортивних організацій. *(Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/87025.html>; <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/722-vii>); Спорт день за днем (<http://www.sportsdaily.ru/articles/rfs-sobiraetsya-idi-putem-ukrainyi-58656?>); Міністерство внутрішніх дел Республіки Беларусь (<http://mvd.gov.by/ru/main.aspx?guid=13691>); Городской дозор (<http://dozor.kharkov.ua/news/sport/1146860.html>); Spartakworld (<http://www.spartakworld.ru/fans-spartak/5057-fanatskie-voyny-zakon-o-bolelschikah.html>); Медиа зручна ОБЪЕКТИВ (<http://www.objectiv.tv/170114/92131.html>); Телеграф (<http://telegraf.com.ua/sport-cat/futbol/1040542-podrobnosti-skandalnogo-futbolnogo-zakona-prinyatogo-vr.html>); Офіційний веб-сайт Луганської обласної державної адміністрації (http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/news_62943.html); Ракурс (<http://racurs.ua/news/21298-skandalnye-zakony-obnarodovany-i-nachinayut-vstupat-v-silu>); Новості міра (http://novostimira.com/novosti_mira_89704.html; <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/722-vii>); Бельський А. Заслон футбольным хулиганам // Рабочая газета (<http://rg.kiev.ua/page5/article29777/>). – 2014. – 22.01; Судебно-юридическая газета (<http://sud.ua/news/2014/01/21/59575-segodnya-ofitsialno-opyblikovali-zakon-o-vvedenii-imennikh-fybolnykh-biletov>); Радіо «Свобода» (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25160489.html>); Галичина спортивна (<http://galsports.com/news/shcho-nesut-zminy-v-zakoni-pro-futbolnykh-ubolivalnykh-komentar-yurysta/36061.aspx>); Права людини в Україні (<http://www.khpg.org/index.php?id=1390831978>); Справжня варта (<http://varta.com.ua/news/lviv/1096314.html>); Вугляд (http://vz.ua/sport/futbol/500_bolelschikov_v_germanii_poluchili_5_letnii_zapret_na_poseshchenie_futbolnykh_match).*

Л. Присяжна, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Проблеми реалізації заставних авто

За даними експертів за останні роки в Україні було продано порядку 1,5 млн авто. При цьому, близько 800 тис. авто – це категорія «кредитне авто». Частина людей, які взяли кредити на купівлю авто, на даний момент не можуть їх сплачувати й готові повернути своє заставне майно авто в банк для наступної реалізації безпосередньо самим банком цих об'єктів застави. У свою чергу, банки, кажучи про проблемні кредити, називають різноманітні цифри, але якщо взяти середнє значення, те приблизно 20 % кредитних авто є «неповерненнями» і які у майбутньому можуть перейти в категорію конфісковані авто. Це значить, що близько 150 тис. заставних автомобілів будуть конфісковані банками й потраплять на вторинний ринок, з метою реалізації їх як автомобільного конфіскату. І якщо наведені прогнози зміни кон'юнктури українського авторинку збудуться, то конфісковані банками кредитні автомобілі складуть більше третини усього обсягу пропозицій автомобілів в Україні. І цілком резонно, на думку фахівців, що саме даний банківський конфіскат заставних авто спричинить інтерес у покупців. У наслідок чого структура автомобільного ринку України може бути радикально змінена у бік продажу заставних авто, які раніше знаходилися в кредиті й були конфісковані банком.

Захист прав кредитора при зверненні стягнення на предмет застави завжди, в першу чергу, стикається з правом власності боржника на безперешкодне володіння, користування і розпорядження належним йому майном, яке становить предмет застави. Адже згідно ст. 41 Конституції України встановлено право громадянина володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. При цьому згідно ст. 321 ЦК України, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Відповідно до ст. 9

Закону України «Про заставу» передбачається перебування заставленого майна у володінні заставодавця. Згідно зі ст. 20 зазначеного закону, звернення щодо стягнення на заставне майно здійснюється за рішенням суду або третейського суду, на підставі виконавчого напису нотаріуса, якщо інше не передбачено законом або договором застави. Таким чином, чинне законодавство не передбачає право заставодержателя вчиняти дії, спрямовані на вилучення майна у заставодавця.

Нещодавно Незалежна асоціація банків України (НАБУ) попросила Національний банк України ініціювати звернення до Кабінету Міністрів України з пропозиціями надати доручення Мінюсту, МВС, Мінагрополітики щодо підготовки та внесення до відомчих нормативно-правових актів змін, які усунуть причини та передумови, що надають недобросовісним позичальникам можливість без згоди банку-заставодержателя відчужувати майно, передане в заставу як забезпечення за кредитом, та ухилятися від виконання взятих на себе кредитних зобов'язань.

На сьогодні купівля-продаж транспортних засобів між фізичними особами може здійснюватися шляхом укладення договору купівлі-продажу, посвідченого державним або приватним нотаріусом, у тому числі, безпосередньо в органах МРЕВ ДАІ УМВС. Якщо сторонами за договором купівлі-продажу виступають юридичні особи, такий договір укладається в простій письмовій формі.

При цьому, на нотаріусів (при посвідченні зазначених договорів між фізичними особами) та працівників органів МРЕВ ДАІ УМВС (при здійсненні реєстрації/перереєстрації/зняття з реєстрації транспортних засобів) законодавчо не покладені обов'язки перевіряти наявність приватних обтяжень, встановлених на користь банківських установ та інших обтяжувачів.

У своєму листі до НБУ, НАБУ наголошує на відсутності обов'язків органів Держсільгоспінспекції Мінагрополітики та Держгірпромнагляду перевіряти наявність таких приватних обтяжень.

За інформацією банків-членів НАБУ, поширеними є ситуації, коли позичальники намагалися продати заставні транспортні засоби через торгові біржі, які відкриті при МРЕВ ДАІ УМВС. На сьогодні відсутні нормативні акти, які зобов'язували б такі торгуючі організації або МРЕВ ДАІ перевіряти транспортні засоби на предмет їх обтяження.

Також у діяльності банків виникали ситуації, коли позичальники намагалися продати транспортні засоби, що перебувають у заставі, через приватних нотаріусів. Останні формально підшли до посвідчення договорів і, не перевіряючи нічого, крім публічного обтяження, посвідчили такі договори, хоча при цьому банк на це згоди не давав.

«За відсутності гарантій захисту прав та законних інтересів кредиторів-інвесторів, банківські установи не зацікавлені в активному відновленні кредитування, в тому числі й аграрного сектору України на придбання спеціалізованої сільськогосподарської техніки, оскільки вони йдуть на значні ризики, які можуть призвести до їх банкрутства, порушити інтереси вкладників та стабільність у банківській сфері», – говорить в листі НАБУ.

Дійсно, сьогодні зустрічаються досить вигідні і, що найцікавіше, цілком реальні пропозиції продажу закладених автомобілів. Оскільки банк, а іноді й сам позичальник, зацікавлені у продажу майна, то часто вони використовують різні канали поширення інформації про свій об'єкт: звичайні газети з оголошеннями, інтернет-сайти банків, інтернет-біржі тощо.

Зокрема, на інтернет-сайтах чи не всіх банків ще у 2009 р. з'явилися спеціальні сторінки з інформацією про продаж застав. Представлені оголошення як про добровільну (за згодою боржника-власника майна), так і про примусовий продаж. На сьогоднішній день, серед найактивніших банків, які реалізують на ринку заставне майно та конфіскації, є Приватбанк, Райффайзен банк Аваль, Банк Надра, ОТП банк, Банк «Фінанси та кредит», Укргазбанк, ВАВ Банк, Дельта банк, Укрсіббанк та інші.

Сайт trade.informjust.ua, який є офіційним сайтом Системи реалізації конфіскованого та арештованого майна і створений Міністерством

юстиції, містить інформацію про аукціони з продажу майна, яке було примусово через суд вилучено у позичальників, які не погашали кредити.

На сайтах на зразок zalog.tender.ua, planetavto.com.ua, zalogshop.com.ua, planetestate.com.ua зібрані оголошення про продаж застав по всіх банках. Як правило, такі сайти лише зводять покупця і продавця і не пропонують юридичної підтримки для укладання угоди – це може зробити або банк-кредитор, або доведеться звертатися до юристів.

Проте купівля заставного майна, хоча і вигідна, але все ж ризикована.

Факт купівлі-продажу застави під контролем банку – великий плюс для покупця. Адже банк зацікавлений у погашенні проблемного кредиту і тому проконтролює коректність угоди, щоб вона згодом не була оскаржена позичальником і йому (банку) не довелося повертати гроші покупцеві застави. Тобто юридичні ризики такої покупки зведені до мінімуму. До того ж банк має можливість досить швидко вивести машину з реєстру заставленого майна, а у покупця – без проблем оформити покупку на своє ім'я. При цьому, якщо у покупця не вистачає грошей на покупку застави, то банк може кредит видати йому. Умови таких кредитів близькі до звичайних іпотечних позиках: ставка – від 17–18 % річних у гривні, строк кредиту – 5–20 років, перший внесок від 30–50 % ціни об'єкта.

За словами начальника відділу претензійно-позовної роботи «ОТП Факторинг Україна» О. Полякова, добровільний продаж машин або квартир, як правило, відбувається за ринковими цінами (при примусовому продажу заставний об'єкт може бути на 30–40 % дешевше, ніж у середньому по ринку). «Дисконт може бути, але не більше 5 %. Адже перед позичальником стоїть проблема погашення боргу перед банком і він все ж зацікавлений у продажу майна та закриття боргу», – зазначив О. Поляков.

На думку представника юркомпанії «Олексій Пуха і партнери» Р. Чумака, головною перевагою перепоступки боргу є те, що новий позичальник отримує позику на докризових умовах, тобто під 12–14 % річних у валюті. До того ж, йому не потрібно нести стартові витрати при одержанні

кредиту (комісія і т. д.). Плюсом також є і юридична чистота угоди так, як всі угоди будуть оформлятися в банку. Але домогтися схвалення такої угоди банком не просто. Наприклад, новому позичальникові доведеться довести свою платоспроможність (дохід повинен бути мінімум в 2 рази більше платежу по кредиту).

Проблеми, які можуть виникнути при покупці заставних авто пов'язані з тим фактом, що позичальники дуже рідко самі повертають авто банку. Зазвичай банк оголошує авто в розшук, а вже ДАІ затримує машину і ставить її на штрафмайданчик. Купивши заставу, яка продається без згоди позичальника, покупець ризикує втратити її. «У первинного позичальника є кілька приводів скасувати продаж застави. Наприклад, колишній власник може подати в суд, якщо визнає, що аукціонна ціна була занижена. Чоловік (жінка) колишнього власника застави може вимагати скасування первісного кредитного договору, оскільки він не знав про його укладення, скасування угоди з продажу застави, так як не давав на неї згоди, а також – якщо захоче вимагати частину грошей від продажу майна, наприклад, як аліментів», – зазначає юрист ВГО «Захист прав споживачів фінансових послуг» А. Семенченко. Теоретично, за законом при скасуванні угоди покупець застави повинен отримати свої гроші назад. Але на практиці це не реально – домагатися повернення грошей покупцеві доведеться через суд. До того ж, швидше за

все, він не зможе повернути всю суму, так як частина її піде, наприклад, на оплату послуг виконавчої служби, – попереджає фахівець.

Українські банки знаходять нові способи скорочення проблемної заборгованості. На допомогу перевіреним методам продажу заставного майна за згодою позичальника, стягнення заставного майна через суд і подальшої його реалізації через аукціони застав, а також заміни позичальника, приходять нові. У цьому році провідні банки України стали активно залучати собі на допомогу колекторські компанії, а також ввели до списку своїх програм такий продукт, як цесія – договір відступлення права вимоги. Вартість цесії коливається в широкому діапазоні від 5 до 80 % від оціночної вартості заставного майна, і залежить від потенційних проблем, які можуть виникнути в процесі стягнення такої заборгованості.

Утім, проаналізувавши нинішню ситуацію на ринку банківського заставного майна України та світові економічні тенденції, зростання на ринку слід очікувати найближчим часом. В цілому, як відзначають багато аналітиків, великим українським банкам вдається вирішувати проблему повернення боргів більш-менш ефективно (*За матеріалами інтернет-сайтів: Економіка сьогодні (<http://www.siogodennya.org.ua/?p=18981>); Бизнес и работа (<http://www.biznesmm.ru/p4/65.html>); Сравнибанк.com.ua (<http://sravnibank.com.ua/statyi/view/zheleznyj-koni-banku-ne-po-zubam>).*

С. Полтавець, старш. наук. співроб., канд. політ. наук. НЮБ НБУВ

Є. Войцеховська, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Захист авторських прав в Інтернет

Проблеми, які виникають на вітчизняних теренах з дотриманням авторських прав, на жаль, не нові. Україна за роки незалежності не змогла вирішити питання захисту прав інтелектуальної власності у відповідності до загальноприйнятих (європейських) правових норм. В цілому цією проблемою переймаються більшість країн світу, особливої уваги їй надають у Європейсько-

му Союзі та США. З огляду на щорічне збільшення інтернет-аудиторії, проблема захисту авторських та суміжних прав не втрачає своєї гостроти. Так, наприклад, середня відстань між прем'єрою фільму в кінотеатрах та появою його піратської копії в Інтернеті постійно скорочується. Якщо у 2012 р. вона становила 14,5 днів, то у 2013 вона склала 9 днів. Станом на вересень 2013 року найбільша кількість

користувачів піратського контенту в світі – це користувачі торрент сайтів – 62,1 %, он-лайн відео сайтів (Streaming video) – 17,4 %, сайти, з яких можливо безпосередньо скачати піратські копії фільмів (Direct download) становлять 14,1 %. Простір, де присутні прояви інтернет-піратства, постійно зростає. Кожна країна намагається створити дієві механізми захисту авторських та суміжних прав. На сьогодні діючі законодавчі акти та розроблені законопроекти – Директива ЄС «Про електронну комерцію» № 2000/31/ЄС від 08.06.2000 р.; Закон HADOPI, Франція, 2009 р.; Digital Millennium Copyright Act (DMCA), США, 1998 р.; SOPA (Stop Online Piracy Act), який знаходиться на розгляді в Палаті Представників США з 26.10.2011 р.; ACTA – The Anti-Counterfeiting Trade Agreement – становлять серйозне підґрунтя для ефективної боротьби з незаконним використанням продуктів інтелектуальної власності.

У вітчизняних реаліях невіршеними залишаються чимало проблем. Показовим в цьому сенсі є той факт, що за період з грудня 2011 р., до січня нинішнього року було декілька спроб внести зміни до діючого Закону України «Про авторське право і суміжні права» та інших законодавчих актів, але всі – безрезультатні. Причиною повернення знову до цього питання послужила першість України у списку інтелектуальних піратів у щорічному «Спеціальному звіті 301», що представлений Торговим представництвом США (USTR). Фахівці стверджують, що Україна очолила список «заслужено» і йшла до цього не один рік, в т. ч. за масштабами використання неліцензійного комп'ютерного забезпечення. Тому, на думку посла США в Україні Джеффри Пайетта, Україні необхідно зосередити свою увагу на захисті прав інтелектуальної власності, як кроці, що допоможе підвищити її конкурентоспроможність на зовнішніх ринках і сприятиме притоку інвестицій.

Водночас намагання законодавців покращити ситуацію з дотриманням авторських прав в Україні були сприйняті громадськістю неоднозначно.

Актуальність заявленої теми у загальнодержавному масштабі не викликає

сумнівів. Так, за даними МВС за останні 10 років наші громадяни стали частіше звертатись з приводу порушення авторських чи суміжних прав. Прослідковується чітка тенденція до зростання кількості таких звернень. Так, наприклад, 2002 р. – 191 злочин у зазначеній сфері, 2006 р. – 393; 2007 р. – 744. Звичайно, реальна кількість порушень, швидше за все, більша в рази, основна причина відсутності об'єктивних даних – небажання співвітчизників звертатись з повідомленнями про такі злочини до правоохоронних органів чи суду. Переважна більшість звернень стосуються претензій та спростування, бо порушення в інтернеті важко піддаються фіксації. До того ж, доведення своєї правоти – це значна витрата часу та коштів. Довести своє авторство в суді дуже складно – зазначає юрист, спеціаліст з авторських та суміжних прав Клим Братковський. Найчастіше порушується авторське право при використанні фото та відеоматеріалів, розповсюдження комп'ютерних програм, музики. Величезною проблемою, за словами К. Братковського, є випадки колективного управління авторськими правами, коли зазвичай навіть сам автор не знає, що його правами управляють і отримують за це гроші. Одночасно максимум, чим ризикує порушник авторських прав – сплата штрафу – констатує М. Сосновський, керівник ГО «Всеукраїнська Ліга Авторів».

У коментарі онлайн-виданню AIN.UA, П. Миколюк, директор юридичної фірми «Виндекс» озвучив думку, що одна з основних проблем в Україні – вкрай низький рівень культури споживання легального контенту. «Попит на нелегальний контент є в усіх країнах світу, але там абсолютно чітко люди розуміють, що це порушення, і за це рано чи пізно доведеться відповідати», – зауважує експерт.

Обговорюючи питання внесення змін у відповідні законодавчі акти, ще в лютому 2012 р. заступник голови правління Інтернет Асоціації України, президент холдингу Internet Invest Group О. Ольшанський зазначав, що з імплементацією пропонованих законодавчих новацій найголовніша проблема – проблема захисту прав споживача не вирішиться. Хоча

водночас посиляться можливість кримінального переслідування незаконних споживачів інтелектуальної власності. Акцентуючи увагу на недосконалості пропонуваніх змін, експерт наводив приклад Німеччини, коли правласникам стало вигідно закачувати власний контент у торент, потім прослідкувати хто його незаконно викачав, та подавати до суду, заробляючи на цьому значно більше, ніж на легальному розповсюдженні контенту.

У вересні 2013 р. Інтернет Асоціація України (ІнаУ) у листах до Міністра освіти і науки України Д. Табачника та Голови Державної служби інтелектуальної власності України М. Ковіні, зокрема, зазначала, що можливість блокування провайдером доступу до сайту, на якому начебто порушуються авторські (АП) або суміжні права (СП), порушує низку правових норм у чинних законодавчих актах, серед них такі: порушення норм Конституції України, якими регламентована презумпція невинуватості – особа вважається невинуватою у вчиненні протиправного діяння, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено судове рішення; порушення презумпції авторства, передбаченої ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні і суміжні права»; порушення прав споживачів на належну якість послуги та обслуговування, передбачені ч. 1 ст. 4 Закону України «Про захист прав споживачів» та права споживача телекомунікаційних послуг на вільний доступ до таких послуг, їх своєчасне і якісне одержання (ч. 1 ст. 32 Закону України «Про телекомунікації», оскільки на практиці, блокування доступу до відповідних об'єктів АП і (або) СП на веб-сайті, фізично буде означати відключення кінцевого обладнання абонента за наявності мінімальних підстав порушення АП і (або) СП в мережі Інтернет.

Також порушується ст. 361 КПК України «втручання в роботу телекомунікаційних мереж» – оскільки термін «блокування доступу» не узгоджуються з діючою редакцією Закону України «Про телекомунікації» та дозволяє неоднозначне тлумачення і може використовуватись, в тому числі як втручання в телекомунікаційні мережі. Окрім цього важливо, що доведеність факту наявності або

відсутності правопорушення не має ніякого значення, бо достатньо лише заяви про виявлення такого порушення.

Голова правління Інтернет Асоціації України Т. Попова переконана, що реєстрація онлайн-ЗМІ має бути обов'язковою лише для державних сайтів, водночас для комерційних така реєстрація повинна бути добровільною. Обговорюючи запропонований Державною службою інтелектуальної власності України законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», який 16.01.2014 прийнятий Верховною Радою України як закон, а Т. Попова застерігала від надання права провайдеру блокувати IP-адресу, він (провайдер) може блокувати лише конкретну сторінку (URL). Сторінку може заблокувати лише власник ресурсу, або той хто має доступ до обладнання.

За словами Д. Гадамського, партнера практики IT і медіа права AT «Юскутум», масштаби проблеми дещо перебільшені. «Проблема «піратства» вигадана. Бізнес, який не зміг адаптуватися до появи інтернету, намагається заборонними методами вирішити ті питання, які слід вирішувати методами ринковими», – каже адвокат.

Ефективність боротьби з порушеннями авторського права в інтернет-мережі може бути достатньо високою лише за умови створення в Україні «Реєстру авторських та суміжних прав». Сама наявність реєстру знімала б усі питання з визначенням того, кому належать авторські права на той чи інший продукт. На сьогодні є великі сумніви, що у нас створять такий реєстр, бо це додаткові витрати з бюджету країни, – стверджує управляючий партнер ЮК «Юскутум» А. Афан.

Про недосконалість ухваленого документу йде мова у «Відкритому листі-зверненні ГО «Вікімедіа Україна» з приводу законодавчих змін щодо блокування веб-сайтів на підставі заяв про порушення авторських прав». Автори звернення переконані, що блокування доступу до веб-сайту без необхідності доведення своїх авторських прав у суді порушує перш за все принцип презумпції невинуватості. Порушується також конституційне право

кожного громадянина вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Тим більше, що зазначена інформація може поширюватись з навчальною чи науковою метою, або для того, щоб запобігти правопорушенням. Окрім цього фахівці переконані, що недостатня обізнаність у законодавстві про авторське право, зокрема про вільні ліцензії, створить загрозу неправомірного блокування веб-сайту. У законі недосконало виписано і низку понять, наприклад поняття «власника веб-сайту». Неоднозначність полягає в тому, що наприклад вільна енциклопедія «Вікіпедія» в україномовному сегменті має 200 тис. зареєстрованих користувачів. За таких умов не відомо, які критерії визначення того, хто є власником цього веб-сайту. До того ж її адміністратори, редактори і волонтери працюють на добровільних засадах. Окрім цього не можна виключити можливість здійснення тиску на адміністраторів та редакторів сайту з боку зацікавлених осіб з метою вилучення невідповідної їм інформації.

Наприкінці 2013 р. громадські організації сфери інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) оприлюднили звернення до влади та суспільства в цілому з вимогою не чинити адмінтиск на зазначену сферу та забезпечити вільний доступ громадян до мережі Інтернет. Під зверненням підписалися: Інтернет Асоціація України (ІнаУ), Комісія УСПП з питань наук і ІТ, Асоціація підприємств інформаційних технологій України (АПІТУ), Українська асоціація фахівців інформаційних технологій (УАФІТ), Громадська організація «Інститут інформаційного суспільства», Громадська організація «Вікімедіа Україна», «Спілка кабельного телебачення України». Автори звернення вимагали відміни надмірного ліцензування ринку телекомунікацій, оголошення мараторію на прийняття законів та інших регуляторних актів які перешкоджають вільному доступу громадян до мережі Інтернет. У зверненні містились вимога заборони на вилучення серверів та комп'ютерної техніки з боку правоохоронних та контролюючих органів; створення умов

для розвитку національного контенту через податкові пільги та надання кредитів компаніям які виробляють національний контент; вимога розробки Державної програми для створення електронного репозитарію національного надбання (живопис, скульптура, кінематографія, тощо); збільшення держзамовлення на підготовку ІТ-фахівців. Згадані вище громадські організації заявили також про формування «чорного списку» посадових осіб, які перешкоджають вільному доступу громадян до мережі Інтернет.

Викладений вище матеріал дозволяє зробити певні узагальнення. Зміни у нинішнє вітчизняне законодавство видаються досить дискусійними та не мають сьогодні схвальної оцінки перш за все у громадськості. Як бачимо вони порушують низку діючих законів та створюють правову колізію з іншими правовими та регуляторними актами. Найголовніше, що переважна більшість експертів переконана – нинішні законодавчі зміни можуть бути використані для тиску органами державної влади на інформаційні агентства, негативно вплинуть на формування вітчизняного інформаційного простору, впливатимуть та обмежуватимуть право громадян на доступ до інформації. Спроби держави контролювати інтернет-спільноту не асоціюються з демократичною правовою державою. До того ж, існуюча редакція законодавчих змін не дає відповіді на питання, де знайти кошти на забезпечення відповідної кількості працівників, які б приймали заяви та займалися веденням кореспонденції між суб'єктами авторського права та власниками сайтів; на ведення реєстру сайтів, які порушують законодавство про авторське право та суміжні права. Проте, ініціатива Державної служби інтелектуальної власності України позитивна самим фактом її існування, тим більше, що за даними, які оприлюднили США у 2013 р., Україна входить до трійки найбільших піратських країн поряд з Росією та Китаєм. Проте на сьогодні, в такій редакції, документ може мати більше негативних наслідків, ніж позитивних (*За матеріалами сайтів: АІН (<http://ain.ua>), <http://www.inau.org.ua>, <http://www.intelvlas.com.ua>, <http://uk.wikipedia.org>, <http://apo.kiev.ua>, <http://sud.ua>, <http://7days-ua.com>).*

С. Полтавець, канд. політ. наук, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Право на мирні зібрання: німецький досвід

Право на свободу мирних зібрань, поряд зі свободою самовираження і свободою об'єднань, лежить в основі будь функціонуючої демократичної системи. Це зазначається в «Керівних принципах зі свободи мирних зібрань» розроблених Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) ОБСЄ та Венеціанською комісією.

Отже, досвід того, як врегульовані ці взаємовідносини в законодавстві інших країн, є цікавим і корисним.

У Федеративній Республіці Німеччина питання мирних зібрань регулюються декількома законодавчими актами: у ст. 8 Конституції ФРН забезпечується громадянське право без сповіщення та дозволу збиратись мирно та без зброї; федеральним «Законом про зібрання, демонстрації та ходу», який був прийнятий у липні 1953 р.; зі змінами від 15.11.1978 р.; рішеннями Федерального конституційного суду; певними положеннями Кримінального кодексу та Кодексу про адміністративні правопорушення; правовими актами які регулюють діяльність поліції. Загалом свобода зібрань зафіксована та гарантувалась ще положеннями першої німецької Конституції 1848 р.

За своєю суттю свобода зібрань є передусім правом політичним. Оскільки будь-яка представницька демократія завжди обмежує форми прямої, безпосередньої демократії, то в цьому випадку гарантована законом свобода зібрань певною мірою компенсує відсутність інших форм прояву прямої демократії та забезпечує стабільність і збалансованість всієї політичної системи.

В цілому саме поняття «свобода зібрань» у німецькій законодавчій традиції передбачає обов'язкову наявність таких складових: по-перше, одночасна присутність в певному місці як мінімум двох людей; по-друге наявність певної загальної цілі або мети, саме тому об'єднання людей для задоволення спортивних, культурних потреб не кваліфікується німецьким

законодавцем як зібрання. З іншого боку, Федеральний Конституційний Суд, приймаючи відповідні рішення, у своїй практиці часто трактує свободу зібрань як спільні дискусії та демонстрації, спрямовані на формування суспільної думки. Саме виходячи з цієї позиції баварський земельний закон розглядає зібрання як зустріч як мінімум двох людей для спільних дискусій чи демонстрацій, що переважно націлені на формування суспільної думки.

Згадана вище ст. 8 Конституції ФРН обґрунтовує право кожного громадянина на захист від державного втручання. Більше того, держава зобов'язана захищати мирні зібрання від сторонніх втручань. Вносячи зміни до законодавства у 2006 р., питання врегулювання права на зібрання у Німеччині були винесені за межі компетенції федерації та були передані до виключної компетенції федеральних земель. Таким чином федеральний закон діє на території певної землі до того часу, поки не буде прийнято відповідний земельний закон. На сьогодні лише Баварія прийняла власний «Закон про зібрання» 22.07.2008 р., ще у двох землях: Саксонії та Саксонії-Анхальт внесли лише незначні зміни у федеральний закон.

У § 2 федерального «Закону про зібрання...» передбачено обов'язкова наявність організатора публічного зібрання чи демонстрації. Цей же параграф містить заборону «...під час проведення зібрань та демонстрацій без дозволу влади мати зброю, або інші предмети які за своєю природою придатні та призначені для нанесення ушкоджень людям та пошкодження речей». Важливо, що представникам преси не можуть обмежити доступ або заборонити прийняти участь у зібранні, єдина обов'язкова умова – журналіст повинен пред'явити керівнику акції своє службове посвідчення.

У згаданому законі передбачена диференціація зібрань – публічні зібрання у закритих приміщеннях та зібрання поза приміщеннями, до яких відносять демонстрації та ходу. Цікавим є те, що до зібрань у закритих

приміщеннях прирівнюють зібрання на стадіонах. Поліції надано право вести відео, фото та аудіозапис зібрання лише за умови, що останнє може завдати шкоди третім особам (§ 12 а). Повідомлення про проведення зібрання, демонстрації, ходи повинно надаватись відповідним органам (поліції) не пізніше 48 год. до їх початку. При цьому обов'язкова умова – вказати дані особи, яка є організатором заходу (§ 14). У наступному §15 федерального «Закону...» не досить чітко виписані причини, за яких поліція може відмовити у проведенні зібрань: «Компетентний орган може заборонити проведення зібрання, демонстрації чи ходи або поставити їх проведення в залежність від певних умов, якщо на момент, коли повинно бути надане відповідне розпорядження, є явні ознаки того, що в результаті проведення зібрання, демонстрації чи ходи під безпосередньою загрозою опиняться суспільна безпека чи встановлений порядок».

Цим законом встановлені також обмеження щодо місця проведення зібрань та демонстрацій. Так, наприклад, забороняється проведення згаданих акцій в околицях законодавчих органів Федерації або земель та Федерального Конституційного суду. При цьому межі околиць встановлюються законодавчими органами Федерації або кожної землі (§ 16). Діючий німецький закон забороняє також приймати участь у подібних заходах у вигляді, який не дозволяє встановити особу, або який за певних умов направлений на це, так само, як і використовувати для цього предмети (§ 17 а). Нагадаємо, спроба запровадити схожу норму у вітчизняний законодавчий простір була здійснена 16 січня 2013 р. Як відомо, ця норма викликала величезний громадський резонанс, головним чином – негативний. Відмінності між німецькими та українськими реаліями експерти та опозиційні політики вбачають у можливості репресій проти вітчизняних протестувальників, а відтак – приховування особи розглядають як захід безпеки, а не намір здійснення протиправних дій.

Німецький законодавець виписав санкції за порушення правил організації мирних заходів. Слід зауважити, що у більшості випадків

покарання це «позбавлення волі терміном до року». На таке покарання заслуговують ті, хто «під час публічних зібрань, демонстрацій та ходи перешкоджає їх проведенню, вдається до насильства або загрози вчинення насильства, чинить заворушення» (§ 21); «шляхом насилля чи загрози його застосування не підкоряється керівнику чи розпоряднику відповідного заходу» (§ 22); поширює різноманітні матеріали та закликає прийняти участь у публічному зібранні, після того, як було заборонено його проведення (§ 23); в якості керівника заходу залучає як розпорядників осіб, які мають при собі зброю, або інші предмети які можуть бути використані як зброя (§ 24); проводить публічне зібрання, демонстрацію чи ходу не зважаючи на заборону, або не повідомивши про це відповідний орган; (§26); беручи участь у проведенні публічних зібрань, демонстрацій та ходи мають при собі зброю, або предмети, що можуть її замінити (§ 27). Цікаво, що, наприклад, невиконання § 3 «Закону...», а саме: «забороняється публічно або на зібранні носити уніформу, її частини або схожий з нею одяг з метою висловлення спільних політичних поглядів» карається позбавленням волі терміном до 2-х років (§ 28). Логічним видається припущення, що подібна диференційованість покарання опосередковано пов'язана з минулим досвідом нацистського політичного режиму, коли всі учасники зібрання були одягнені в однакову уніформу.

В цілому можна зауважити, що невиконання норм цього закону, а отже вчинення злочину видається повністю співмірним з покаранням за вчинене правопорушення, а в багатьох випадках такі покарання, як, наприклад накладення грошових штрафів, є досить ліберальною формою. З іншого боку, у німецькій судовій практиці були випадки, коли поліція, намагаючись уникнути можливих громадських заворушень, забороняла мирні зібрання. Так, наприклад у м. Брокдорфі було заплановане будівництво атомної електростанції. На знак протесту проти планів влади ініціативна група громадян закликала до проведення великої демонстрації у лютому 1981 р. Поліція очікувала, що в ній приймуть участь до

50 000 громадян. Не виключаючи можливість застосування сили та можливі збитки від знищеного майна, органи влади за 5 днів до появи можливого повідомлення про акцію своїм рішенням заборонили проведення будь-яких зібрань на території приблизно 210 кв. км. Після повідомлення громадян про організацію демонстрації, влада заборонила її проведення з огляду на прийнятий раніше документ. Апеляції громадян до адміністративних судів двох інстанцій були відхилені.

Загалом боротьба громадян за право висловити свою думку та бути почутими у Європі продовжується й до сьогодні, та, мабуть, не припиниться ще довго. Так, наприклад у жовтні 2012 р. опозиційна партія Польщі «Право та Справедливість» рішуче виступила проти внесення змін до закону про мітинги. У новій редакції відповідного закону йшлося

про збільшення мінімального строку подання повідомлення про проведення акції. Влада залишала за собою право заборонити мітинги якщо зразу декілька організацій планують провести одночасно в одному й тому самому місці подібні акції. З огляду на це поліція не може гарантувати надійних кордонів між учасниками різних зібрань, а отже, можливі провокації та безлад. Також учасникам зібрань заборонено приносити з собою піротехнічні вироби та інші небезпечні предмети.

Отже боротьба за право громадян збиратись мирно та без зброї триває... *(За матеріалами caimie: <http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14340>, <http://legislationline.org/ru/topics/country/28/topic/15>, <http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14341>, <http://polandinfo.ru/Container/Details/2103>).*

А. Берегельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Бюджетні авіалінії в Україні

В останні роки в багатьох країнах світу популярності набули так звані бюджетні авіакомпанії (інші назви – дискаунтер, лоукост-авіакомпанії), що пропонують низьку плату за проїзд в обмін на відмову від більшості традиційних пасажирських послуг. Використання такого підходу в авіаперевезеннях сприяло появі авіакомпаній-дискаунтерів практично в кожному регіоні.

За підсумками першого півріччя 2013 р. частка лоукост-компаній на ринку пасажирських авіаперевезень України становила 22 % і цей показник постійно зростає. Загалом же в Україні літає дев'ять лоукост-перевізників (Wizz Air, Air Arabia, Fly Dubai, Pegasus Airlines, Onur Air, Norwegian, Air One, Meridiana Fly, Vueling), і найбільшим з них є Wizz Air. Ця компанія виконує польоти в 23 країни світу.

«Візз Ейр Україна» здійснюють регулярні авіаперевезення у популярних бізнес-туристичних напрямках: Італія (Мілан – Бергамо, Венеція – Тревизо, Рим – Фюмичино), Угорщина (Будапешт), Німеччина (Кельн,

Дортмунд, Меммінген, Гамбург – Любек), ОАЕ (Дубай), Іспанія (Барселона – Жирона, Валенсія), Польща (Катовіце, Варшава), Грузія (Кутаїсі), Великобританія (Лондон – Лутон), Болгарія (Софія), Литва (Вільнюс), Туреччина (Анталія).

Отже, прихід лоукост-авіакомпаній до України був сприйнятий потенційними пасажирями як ще один крок до Європи. А поява Wizz Air однозначно збільшила кількість авіа-туристів, особливо в студентському середовищі: ціни на перельоти справді виявилися солодкими. «Візз Ейр Україна», яка входить до групи Wizz Air, – перша в Україні бюджетна авіакомпанія, що отримала від Державної авіаційної служби сертифікат експлуатанта.

Однак практичний досвід роботи з Wizz Air показав, що дешевизна послуги вимагає максимальної уваги від клієнта. Вітчизняний підхід відчувається практично в усьому: від обмеження в способах оплати до бажання спілкуватися з клієнтом.

Попри те, що лоукост-компанія неодноразово попереджала про низьку затратність своїх послуг (і як наслідок – низьку ціну), навіть дешеві послуги потребують грамотного іміджу і клієнт-сервісу.

Тож розглянемо деякі переваги та недоліки бюджетних авіаліній, і за рахунок чого ціни на рейси лоукост авіакомпаній є такими привабливими.

Основною особливістю лоукост авіаліній (або, як їх ще називають, бюджетних авіаліній, дискаунтерів чи лоукостерів) є ціна – вона може бути в кілька разів меншою, порівняно з вартістю традиційних авіаперельотів. У багатьох випадках, а особливо в Європі, послуги лоукост авіакомпанії є навіть дешевшими, ніж послуги залізниці, а час, який витрачається на авіапереліт, є значно меншим, ніж поїздка потягом.

Тож не дивно, що популярність бюджетних авіаліній постійно зростає. Часто лоукости пропонують своїм клієнтам різноманітні акційні пропозиції: безкоштовна реєстрація в аеропорту чи навіть безкоштовний переліт, а якщо пощастить, то можна натрапити на пропозицію, яка буде одночасно включати обидва пункти. Такі акції є особливо популярними серед європейських лоукост авіаліній.

Якщо з перевагами лоукостів все зрозуміло, то щодо недоліків – не все насправді так просто. Зниження ціни на авіаперельоти тягне за собою безліч нюансів, про які багато клієнтів можуть навіть не здогадуватись і в результаті опиняються заручниками ситуації. Рівень беззбиткового завантаження для різних типів літаків коливається між 52 і 67 %. Тому наддешеві квитки навіть в практиці «лоукостерів» – явище акційне. Дешеві квитки лоукост продають не більше 30–40 % місць на кожен рейс. Загальна сума, витрачена на переліт, може практично не поступатися ціні, яку пропонують традиційні авіакомпанії. Якщо ж квиток купується за день-два до вильоту, його ціна може виявитися навіть вищою, ніж у звичайних перевізників.

Як зазначив генеральний директор «Візз Ейр Україна» Акош Буш, в Україні є ряд

законодавчих норм, які не дозволяють лоукостеру експлуатувати європейську модель. «Візз Ейр Україна» не може стягувати плату за провезення зареєстрованого багажу, що суперечить калькуляції тарифів. Крім того, відстань між європейськими містами менша, ніж до них з Києва. Таким чином, ростуть витрати на паливо. На сьогодні вони складають близько 40 % від загальних витрат.

І таких недоліків є досить багато, хоча більшість з них є звичайними обмеженнями. Справді, редакція «Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу», схвалена наприкінці 2012 р. наказом Мінінфраструктури № 735, передбачає обов'язкову норму безкоштовного багажу для усіх пасажирів. При чому, вона має бути не менше 23 кг на штучній основі і не менше 15 кг на ваговій основі. Однак, попри дію нових правил, жоден іноземний авіаперевізник, що раніше стягував плату за перевезення багажу, так і не ввів безкоштовну норму його перевезення.

Зрозуміло, що для лоукостів одним з обмежень залишається кількість вантажу, який можна взяти з собою. Так, переважна більшість бюджетних авіакомпаній дозволяє перевозити не більше 10-ти кілограм багажу, нерідко це обмеження стосується і об'єму, а все, що його перевищує, оплачується додатково за досить істотними тарифами.

Нині багажний збір стягують лоукости Wizz Air Hungary, Vueling, Norwegian Air Shuttle, Air Arabia, а також латвійська авіакомпанія airBaltic.

Досить часто в посадочних квитках не вказується місце, в результаті кращі місця в літаку займають пасажири, які подбали про те, щоб дістатись до аеропорта завчасно. Взагалі лоукост авіакомпанії стараються економити на комфорті та обслуговуванні пасажирів (їжа і напої у вартість квитка на літак авіадискаунтера не входять). Часто буває й таке, що їхні рейси можуть запізнюватись, і відшкодування у цьому випадку не передбачене. Ці авіакомпанії не погоджують свої рейси з іншими перевізниками, тому безпроблемну пересадку ніхто не гарантує – транзитний пасажир ризикує

надовго застрягти в регіональному аеропорту. Це може виявитись значною проблемою, якщо запланована пересадка на інший літак.

Ще однією особливістю таких авіакомпаній є те, що вони здійснюють свої перельоти, як правило, не з основних аеропортів, тим самим скорочуючи витрати за рахунок використання незавантажених регіональних аеропортів з низькими зборами.

Тож, плануючи подорож лоукостом, слід врахувати витрати на поїздку до аеропорту. Наприклад, популярна в Україні лоукост авіакомпанія Wizz Air здійснює свої рейси до Мілана та Венеції, однак в дійсності ви прилітаєте до Бергамо та Тревизо – містечок, від яких ще потрібно майже 50 кілометрів їхати до місця призначення на громадському транспорті або таксі.

Але про це йдеться для європейських авіакомпаній. В Україні ж, наприклад, є дорогий аеропорт «Бориспіль» і ненабагато дешевший «Київ» (Жуляни), тому на внутрішні авіарейси в Україні бракує попиту. «Склалася така ситуація загалом, що обласні центри не мають авіаційного сполучення. Усі рейси, які відбуваються усередині країни, відбуваються з обласних центрів до Києва, тобто в аеропорти «Бориспіль» або «Жуляни». Внутрішні рейси може виконувати лише та компанія, яка зареєстрована в Україні. Однак ніхто з українських перевізників не підтвердив своєї готовності стати на ці внутрішні рейси», – сказав генеральний директор Міжнародного аеропорту «Львів» Р. Гонтарев. У 2008 р. лоукост «Візз Ейр Україна» так і не зміг здійснити жодного внутрішнього рейсу через брак попиту, тому були змушені скасувати їх, навіть не почавши виконання. Проте, не виключено, що згодом буде прийнято рішення про відновлення внутрішніх рейсів

Ще один момент – збори аеропортів в Україні значно вищі, ніж в Європі. На заході і в країнах Азії, що швидко розвиваються, регіональні аеропорти буквально спонсорують лоукост перевізників, проте їх збори в 3, 4, іноді в 10 разів нижчі, ніж в основному аеропорту. Лоукостери ж у рекламних цілях інколи вказують не остаточну вартість перельоту, а тільки вартість свого тарифу, «випускаючи з уваги» збори аеропортів.

Перелічені недоліки є лише найбільш показовими, саме тому, плануючи поїздку, слід уважно вивчити умови тієї чи іншої лоукост авіакомпанії, врахувати усі супутні витрати і лише після цього зробити остаточний вибір.

Взагалі 2013 р. видався дуже непростим і дуже насиченим для української авіаційної галузі. Коли з ринку йде такий великий гравець як «Аеросвіт», на ньому змінюється розстановка сил, втім, не занадто кардинально, оскільки пальму першості перехопив головний конкурент, який останнім часом був швидше союзником. Увесь період пройшов під знаком відновлення втрачених в результаті таких радикальних змін об'ємів перевезень. Найпривабливіші рейси, які обслуговувала одна велика українська авіакомпанія, дісталися іншій великій компанії «Міжнародні авіалінії України» (МАУ), яка збільшила пасажироперевезення на 63,2 %. Таким чином, до відходу «Аеросвіту» спостерігалася монополія двох авіаційних груп, тепер – однієї. Однак, треба віддати належне владі, яка все-таки видала призначення на маршрути не лише згаданій компанії, але і іншим перевізникам. Була велика кількість маршрутів, які не обслуговувалися, і лоукости заявили про свою готовність працювати на цих лініях. «Візз Ейр Україна» (зростання на 49,7 %) отримали право літати з Києва в Москву, Санкт-Петербург, Вільнюс, Дубай, Салоніки. Також є рейси з аеропортів Львова і Донецька, які пропонують знижки при відкритті нових маршрутів. Внутрішній ринок освоює дочірня структура російського «ЮТЕйра», яка за рік виросла більш ніж в два з половиною рази.

Основні зміни, з якими зіткнулися авіаперевізники – це, зокрема, видача дозволів на виконання внутрішніх рейсів, чого раніше не було. Крім того, право виконання польотів у деяких напрямках видається з обмеженням на деяку кількість років і застосовується до маршрутів з обмеженнями по кількості перевізників, наприклад, в Італії, регіональних лініях Німеччини.

Отже, навіть влада визнає, що все ж таки бюджетні авіалінії штучно не допускаються на ринок перевезень. Експерти ж вважають, що головною проблемою ринку авіаперевезень

в Україні є його фактична монополізація. Проте, підписання договору «Про відкрите небо» з Європейським Союзом обіцяє Україні притік бюджетних європейських авіакомпаній, переконані фахівці.

Переговори про лібералізацію авіаринку з Європою почалися ще в 2007 році, проте просувалися досить в'ялими темпами, оскільки робота з європейським галузевим законодавством вимагала часу, а прийняти його умови означало поставити вітчизняних перевізників в невідгдане становище щодо їх західних конкурентів, яких приваблювали темпи зростання. Криза 2008–2009 рр. змінила цю динаміку, але переговори продовжувались, і сторони довго і наполегливо билися над головними каменями спотикання – визнанням в ЄС українських сертифікатів, можливістю подальшої роботи вітчизняної авіатехніки і визначенням ступеня свободи для авіакомпаній.

І вже в липні 2013 р. Україна зробила перший крок до створення спільного авіапростору з ЄС. Сторони погодили частину умов договору «Про відкрите небо». Діалог підійшов до логічного завершення до Вільнюського саміту в листопаді 2013 року, в ході якого Україна парафувала згадану угоду на досить вигідних для себе умовах.

Розпочнемо з того, що наша країна бере на себе зобов'язання впроваджувати на своїй території європейські норми, проте у разі відсутності можливості зробити це не несе серйозної відповідальності. Крім того, після підписання угоди міжурядові договори, які регулюють кількість призначених перевізників, географію і частоту їх польотів, будуть скасовані. Але авіакомпанії як і раніше мають тільки третю і четверту ступінь свободи, які дозволяють літати зі своєї країни в чужу і назад.

Що ж до сертифікації української авіатехніки, то це питання було винесене за рамки угоди, і тепер усі літаки вітчизняного виробництва мають право літати в Україні, а для сертифікації в ЄС треба буде подавати відповідні заявки, коли виробники будуть готові.

За словами першого заступника міністра інфраструктури К. Єфименка, у зв'язку угодою про єдиний авіаційний простір Уряд України

простимулює міжнародних лоукостерів, аби ті здійснювали рейси в нашу країну.

«Українські авіакомпанії отримують доступ до ринку Євросоюзу, а іноземні зможуть без обмежень виконувати рейси в аеропорти України. Це посприятиме відкриттю нових рейсів в наші аеропорти, збільшенню пасажиропотоку, розвитку регіональних аеропортів та підвищенню доступу лоукостів у нашу країну», – пояснив чиновник.

Але ймовірність змін у напрямку доступності перельотів для громадян завдяки таким заходам у експертів авіаринку викликає сумніви. Як зазначив аналітик видання «Транспортний бізнес» В. Коновалов, це нешвидкий процес. По-перше, лоукостери досить примхливі і з обережністю ставляться до будь-яких цінових коливань, у зв'язку з нестабільністю в країні. З 2008 р. обіцяли, що до нас прийде ірландський Ryanair, а його досі немає. Причому вони досить чітко наголосили, що прийдуть з великою частотою польотів, якщо серйозно знизяться вартість обслуговування в аеропортах. Поки що це реально вдалося тільки Wizz Air. Новий наказ міністерства обіцяли знижувати вартість обслуговування в Борисполі до 80 %. Але тут потрібно розуміти, що Бориспіль не лоукост аеропорт, там початкові ціни такі, що ти навіть з 80 % знижкою, вони влаштують не всіх лоукостерів, наголошує експерт.

Також аналітик загадав і про класичну схему роботи лоукосту, де такі авіаперевізники повинні працювати далеко від основного аеропорту, а не як у нас – у центральних, де апріорі всі тарифи вищі на порядок. «Тільки Wizz Air зміг в Жулянах вибити для себе ексклюзивні умови. Всі інші просто фізично не можуть сюди зайти, тому що ринку не вистачить, тут же не потрібно забувати про візову проблему. Навіть якщо ми відкриємо небо – фізично більше пасажирів не стане. Тут одна проблема наштовхується на іншу. До того ж у нас стосовно обслуговування в аеропортах і авіаційного пального цінова змова. При цьому прокуратура жодних змов тут не бачить, як і Антимонопольний комітет. За таких умов говорити про те, що зараз ми заведемо сюди купу лоукостів – я просто не вірю», – додав В. Коновалов.

Крім того, Україна новою угодою бере на себе зобов'язання й щодо оновлення парку літаків. «Покращиться якість обслуговування пасажирів і будуть встановлені обмеження на використання старих літаків», – повідомив перший заступник гендиректора КП «Міжнародний аеропорт «Київ» О. Петровський.

Однак, експерти хоч і кажуть про можливість, що відкриваються перед українцями, проте роблять при цьому певні застереження стосовно розширення мережі напрямків. Адже Європа і так представлена в нашій країні достатньою кількістю рейсів. 15–16 млн пасажирів – це досить невеликий пасажиропотік, а вартість авіаквитків поки що сильно б'є по кишені громадян, тому авіаперевізники не будуть рватися на український ринок. З Італії вже виконується 10 рейсів з 35 можливих. Донецьк давно працює в режимі 5-го ступеня свободи польотів, з Німеччини вже зараз можна літати у будь-які українські регіональні аеропорти, але ж не літають.

Головне, чого чекають від лоукостів, – це дешевих квитків. Загострення конкуренції на авіаринку повинно вилитися в зниження цін, причому зменшувати їх будуть не тільки самі лоукостери, а й їхні прямі конкуренти.

«Створення конкуренції між авіакомпаніями, підвищення кількості рейсів забезпечать зниження ціни на квитки. Це вагомий плюс для пасажирів, авіакомпаній, що користуються послугами», – нагадав віце-прем'єр-міністр О. Вілкул.

Очікується також, що крім класичних європейських перевізників на український ринок зайде й низка нових бюджетних авіакомпаній. Зокрема, лише після набуття чинності договору з ЄС обіцяє почати польоти до України найбільший європейський лоукостер Ryanair. Проте багато хто сумнівається в тому, що українці діждуться значного здешевлення квитків.

«Часто відкриття неба пов'язують з лоукостами й розглядають цей процес як можливість залучити їх сюди й забезпечити українським громадянам низькі ціни. Але їх немає, бо немає масовості перельотів, що має

бути основою для нормального функціонування лоукостів і їхньої можливості надавати низькі тарифи», – запевняв навесні цього року президент «Міжнародних авіаліній України» Ю. Мірошников. Він також загадав і про дорожнечу послуг аеропортів, аеронавігації й палива.

Отже, враховуючи всі недоліки та обмеження, літати в рази дешевше, ніж на лайнерах «класиків», будуть усе одно далеко не всі пасажирів лоукостерів. Хоча є категорія досвідчених мандрівників, які прокладають свої маршрути Європою з прив'язкою конкретно до розкладу різних лоукостерів. Вони відстежують, яка з авіакомпаній проводить акції, в якій на певних напрямках найнижчі ціни тощо.

Загалом же розраховувати на те, що з лібералізацією ринку з'являться й авіаквитки по 20 євро та дешевше, українцям не варто, тоді як на квитки за прийнятнішу ціну – цілком. Усе-таки через конкуренцію з бюджетними авіакомпаніями традиційні перевізники готові йти на зниження цін. Так, цього року на рейсі Київ – Вільнюс МАУ знизили вартість квитків до рівня Wizz Air – з \$350 до \$100. А у вересні російський «Аерофлот» ще до того, як Wizz Air почала літати з Будапешта до Москви, приблизно вдвічі знизив вартість квитків у цьому напрямку – до 100 євро.

Конкуренція з бюджетними авіакомпаніями також стимулює класичні авіакомпанії запозичувати певні елементи цієї бізнес-моделі.

Однак, заповнення рейсів залежить від пасажиропотоку, який формується не авіакомпаніями, а діловою і туристичною активністю. І якщо на туристичну активність по напрямку здешевлення квитків може робити хоч якийсь вплив, то на ділову – ніскільки.

Основний пасажиропотік рейсових перевезень формується діловими людьми. Туристи, що купують тури в агентствах, в основному літають чартерами. Ділові люди рідко планують поїздки за три місяці вперед і часто міняють свої плани.

Зазначимо також, що оптимістичні прогнози сьогодні дають лише щодо міжнародних рейсів. У найближчому майбутньому перевізники навряд чи прагнуть розширити мережу

маршрутів по Україні. По суті на сьогодні економічний сенс має виконання рейсів в три міста – Київ, Донецьк і Львів. Інші міста, за винятком ще Сімферополя у відпускний період – нікого не цікавлять. Так, українські регіональні аеропорти, як правило, не розташовані в містах-мільйонниках з розвинутою інфраструктурою, готових спонсорувати прихід бюджетних перевізників. Через брак авіаційного сполучення навіть українські перевізники не готові здійснювати внутрішні рейси.

Слід згадати, що «Візз Ейр Україна» працюючи з 2008, має практично необмежене право на внутрішні перевезення, він зовсім не поспішає реанімувати регіональні аеропорти.

Багато вітчизняних аеропортів не можуть прийняти нові Boeing – 737 і Airbus – 320, які, як правило, використовують лоукост перевізники. Такі літаки в Україні без обмежень приймають тільки в п'яти аеропортах: «Борисполі», Сімферополі, Донецьку, Дніпропетровську і Запоріжжі. Інші аеропорти здебільшого – просто не в змозі їх прийняти, через організаційно-технічні проблеми. Цей чинник значно звужить географію і частоту польотів «бюджетних» компаній.

В той же час слід зазначити, що українські аеропорти мають величезний транзитний потенціал і можуть стати значним трансферним пунктом в міжнародному авіасполученні між Європою і Азією, а також Європою і Близьким Сходом. А міжнародний аеропорт «Бориспіль» вже сьогодні має шанси стати потужним логістичним хабом європейського значення.

Так що великого буму перевезень, незважаючи на захоплені прогнози, не очікується. Як, втім, і того «економічного краху української цивільної авіації», який передбачають противники «Відкритого неба», застерігаючи від «виживання» з ринку українських перевізників іноземними. Втім, коментують скептики, такі попередження відверто запізнилися. Як вже зазначалося, лівову частку – близько трьох чвертей обсягів перевезень «вітчизняних» компаній ділять між собою МАУ, «Візз Ейр Україна» і «ЮТЕйр-Україна». Стосовно двох останніх: одна по факту угорська, друга – російська. А ось

МАУ належить компанії з Кіпру. Останніми великими українськими авіакомпаніями були «Аеросвіт» і «Донбасаеро», літаками і рейсами яких сьогодні користується МАУ.

Попри всі вищезгадані проблеми та застереження, варто згадати і про деякі успіхи на поприщі бюджетних авіаліній в минулому 2013 році та перспективи на 2014 рік.

Першим лоукостером, що вийшов в Україну у 2013-му, стала іспанська компанія Vueling Airlines. 29 травня її літаки вирушили із Барселони до Києва. Цей перевізник належить до типу гібридних перевізників, які надають послуги, запозичені у класичних компаній. Наприклад, Vueling, на відміну від Wizz Air, продає квитки на конкретні місця і надає можливість пересадки в Мадриді.

Слідом за Vueling Airlines на український ринок вийшов італійський лоукостер Air One («донька» Alitalia). З 1 червня 2013 компанія виконує регулярні рейси Київ – Катанья. Це вже друга спроба італійського дискаунтера попрацювати в Україні.

У вересні 2013 р. аеропорт «Київ» (Жуляни) зустрів перший регулярний рейс свого нового партнера авіакомпанії Fly Dubai з Дубаї (АОЕ). Компанія позиціонується як інноваційна і бюджетна. Флот авіакомпанії Fly Dubai складається з 28 новітніх літаків Boeing 737 на 189 пасажирів. Однак, варто зазначити, що компанії з ОАЕ, як Fly Dubai більшу частину квитків продають через туроператорів, а ті квитки, які потрапляють у вільний продаж, коштують недешево.

Також іспанська бюджетна авіакомпанія Volotea, штаб-квартира якої розташована в Барселоні, підтвердила свої наміри розпочати польоти з Міжнародного аеропорту «Київ» уже з 2014 р. Її флот складається з 9 однотипних літаків Boeing 717 на 125 пасажирів. Можливі напрямки, які зараз розглядає авіакомпанія Volotea – міста Європи: Мадрид, Марсель, Порту, Болонья, Берлін, Бухарест, Краків, Дублін, Софія, Штутгарт, Манчестер.

Таким чином, в 2014 р. з аеропорту «Київ» літатимуть 5 авіакомпаній, які позиціонують себе як лоукост компанії. «Мінінфраструктури зараз веде переговори і з іншими авіакомпаніями.

Влітку, наприклад, проводилися зустрічі з easyJet, який розглядає можливість введення прямих рейсів в Україну з наступного року. Розпочато переговори з Airberlin, який планує рейс Берлін – Київ. Кілька років тому розпочато переговори з Ryanair, на рівні уряду компанія отримала підтримку і зараз має узгодити всі комерційні аспекти з аеропортами.

Отже, у світлі останніх подій, пов'язаних з підписанням угоди з ЄС про «Відкрите Небо» та приходу в країну нових лоукост-компаній, могло би означати для пасажирів більше можливостей для подорожей і деякого зниження цін на авіаквитки. Щоправда, на повну силу договір запрацює в кращому разі через три роки – Україна домагається запровадження перехідного періоду.

У свою чергу, експерти відзначають, що в Україні склалась ситуація, коли аеропорти наживаються на авіаперевізниках. Вони штучно піднімають вартість квитків. У Європі, як вже зазначалося, ситуація протилежна.

Там, на відміну від України, основне джерело прибутку аеропорту – це не обслуговування авіакомпаній, а обслуговування пасажирів.

Хоча банкрутство такого значного авіаперевізника, як «Аеросвіт» і посприяло деякому перерозподілу сил, ми фактично спостерігаємо певну монополізацію ринку, де основну частину вільних маршрутів взяла на себе МАУ. При цьому можливо, якщо на український ринок вийде якийсь сильний гравець, типу Ryanair – ситуація дещо зміниться.

По великому рахунку, «Відкрите Небо» навряд чи принесе радикальні зміни на вітчизняний ринок перевезень: відкритість не компенсує відсутність платоспроможного попиту з боку українців, безвізового режиму з ЄС та відсутність інтересу до регіонів нашої країни з боку європейців (*За матеріалами: consulting-ua.com, ipress.ua, cfts.org.ua, unian.net, socportal.info, newsradio.com.ua, pohlyad.com, newsru.ua, radiosvoboda.org, lb.ua, day.kiev.ua, delo.ua, wikipedia.org, rada.gov.ua*).

А. Блажкевич, канд. іст. наук, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Заборона на рекламу ліків

Державна служба з лікарських засобів має намір ініціювати заборону реклами лікарських засобів у ЗМІ, зокрема на телебаченні, а також обмежити розміщення реклами в аптечних установах. Як заявив голова відомства О. Соловійов, «ми наполягаємо на тому, що реклама лікарських засобів повинна бути обмежена не тільки в лікарнях, а й в аптечних закладах». Рівень самолікування наших пацієнтів під впливом реклами чиновники вважають серйозною загрозою для системи охорони здоров'я нашої країни. Посилаючись на дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, глава Держлікслужби зазначив, що серед причин смертності неправильний і неконтрольований прийом ліків посідає одне з провідних місць у світі. Також, за його словами, одним з чинників високих цін імпортованих ліків є безконтрольне нерегульоване розміщення реклами на телеканалах та в інших

засобах масової інформації.

«Це не тільки стимулює пацієнта приймати більше не завжди показаних до застосування безрецептурних ліків, а й значно збільшує кінцеву вартість цих препаратів для пацієнта», – вважає О. Соловійов.

«Тільки у 2013 р. фармацевтичні компанії витратили 3,5 млрд грн на рекламу на телебаченні, а це фактично 10 % обсягу ринку в грошах, які в результаті оплачує пацієнт. Близько 50 % придбаних без рецепта і без призначення лікаря ліків куплено під впливом реклами», – зазначив О. Соловійов.

Нагадаємо, 13 січня 2012 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у сфері охорони здоров'я щодо посилення контролю за обігом лікарських засобів, харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок».

В Законі пропонується кардинально змінити ситуацію з рекламуванням лікарських засобів, які відпускаються без рецепту.

Відповідно до змін, внесених даним законом в статтю 26 Закону України «Про лікарські засоби», з 14.07.2012 р.:

– заборонено рекламу ряду лікарських засобів, які відпускаються без рецепту (ОТС лікарські засоби («ОТС» – це поширене в діловому житті міжнародне скорочення, значення якого «Позабіржові»). У застосуванні до лікарських препаратів цей вираз можна перекласти як «через прилавок аптеки», тобто, вільний продаж фармацевтичних препаратів);

– дозволено рекламу тих ОТС лікарських засобів, які не внесені до переліку заборонених до рекламування ОТС лікарських засобів;

– критерії, що будуть застосовуватись для визначення лікарських засобів, рекламування яких заборонено, повинні бути затвердженими центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я.

Відомо, що у виданому «чорному списку» Міністерства охорони здоров'я міститься 326 найменувань лікарських засобів. У чиновників виникли проблеми з рекламою знеболюючих, протизастудних ліків і навіть з продуктами для лікування ожиріння. Ввести відповідну заборону Міністерство охорони здоров'я було змушено у відповідь на зниження в очах споживачів авторитету лікарів на противагу авторитету маркетологів.

З 326 ліків, заборонених до реклами, більше 100 вироблені в Україні. Зокрема, заборона торкнулася фармацевтичної компанії «Фармак», групи компаній «Здоров'я» і «Дарниці». Рекламувати відтепер не можна і продукцію фармацевтичних гігантів GlaxoSmithKline. Поза законом опинилася реклама одного із найбільш продаваних анальгетиків – Солпадеїну.

За словами голови Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я Т. Бахтєєвої, список ще не кінцевий і буде розширюватися. Очікується включення засобів «Ессенціале», «Но-шпа» і «Мезим». «Їхні продажі досягають мільярдів гривень, а споживання ніяк не контролюється. В той же час, внести їх в список рецептурних ми не можемо – країна велика, і не в кожного

жителя, особливо в селах, є можливість йти до лікаря з будь-яким нездужанням», – пояснює Бахтєєва.

На думку українських експертів, заборона на рекламу лікарських засобів створить передумови для спроб фармацевтів просувати «потрібні» препарати з-під прилавка. «Міністерство охорони здоров'я не може забезпечити гідну зарплату медичним працівникам, яким доводиться просувати препарати в лікарнях. Тепер фармацевтичні компанії вливатимуть гроші в аптеки, оскільки провізор стане єдиним джерелом інформації про те, який препарат краще купити», – занепокоєний голова Дорадчої ради співтовариств з питань доступу до лікування в Україні Д. Шерембей.

Заступник генерального директора фармацевтичного холдингу STADA CIS І. Глушков також висловлює побоювання, що заборона реклами ліків замість боротьби із самолікуванням може просто відвести рекламний бізнес «у тінь». «Оскільки попит на препарати збережеться, а вибір, як і раніше, залишається за пацієнтом, таке обмеження витіснить рекламу з традиційних каналів розповсюдження в «сіру» малоконтрольовану зону (інтернет-аптеки, пряма розсилка й інше)», – відзначив експерт.

Примітно, що і виробники ліків, і медики, і захисники прав пацієнтів не заперечують того факту, що регулювати ринок реклами дійсно потрібно. Президент Всеукраїнської ради захисту прав і безпеки пацієнтів В. Сердюк відзначає, що проблема не стільки в кількості реклами, скільки в її якості. «Реклама пігулок або мікстур в інших країнах світу подається в абсолютно іншій тональності. Вона орієнтована на те, щоб звернути увагу на ті або інші симптоми хвороби, нагадати, що потрібно сходити до лікаря. А у нас ти можеш пити півроку сироп від кашлю, не знаючи, що у тебе туберкульоз», – говорить експерт.

Виробники лікарських препаратів, що входять до «Європейської асоціації» критично оцінюють зарегульованість питання рекламування ліків. На їхню думку, немає сенсу забороняти рекламу ліків, які містять наркотичні та психотропні речовини у малих

кількостях, що не становлять загрози для здоров'я пацієнтів.

Також фармацевтичні компанії наголошували на тому, що реклама препаратів безрецептурної групи дозволена у всіх країнах СНД та у багатьох країнах Європейського Союзу.

Проте, за словами директора агентства Starcom Енвера Кікави, одним з клієнтів якого є GSK, закон не вплине істотно на рекламний ринок. Він зазначив, що зараз у телевізійній рекламі частка медичних брендів становить близько 20 %, але частка заборонених для реклами препаратів незначна.

Енвер Кікава додав, що виробники знайдуть інші шляхи для просування своїх брендів без прямої реклами. Наприклад, рекламну інформацію про препарати можна розміщувати в аптеках або продавати за рекомендаціями лікарів.

Водночас, реклама ОТС лікарських засобів дозволена в більшості країн ЄС. З 27 країн ЄС реклама ОТС лікарських засобів повністю заборонена в Німеччині, Данії, Швейцарії та Бельгії. Для більш ефективного контролю окремі країни (Великобританія, Польща) пішли на створення регулюючих організацій, обов'язки яких передбачають контроль над рекламою. Цікаво, але створення наглядових організацій для догляду за рекламою, передбачено директивою 2001/83.

Політика щодо реклами лікарських засобів була висвітлена ще в 1988 р. в Резолюції ВООЗ WHA41.17 «Етичні критерії просування лікарських засобів на ринок». Політика щодо реклами ОТС лікарських засобів в ЄС була затверджена Директивою Ради ЄС від 31.03.1992 р. № 92/28/ЄЕС «Про рекламування лікарських засобів для людини», яка була введена в національне законодавство країн ЄС з 01.01.1993 р. й потім була поглинена Директивою 2001/83. Одразу варто відзначити, що вимоги та норми, які регулюють рекламу лікарських засобів в ЄС чітко розмежовані для реклами фармацевтичних продуктів населенню (всім громадянам – телевізійна реклама та інші засоби масової інформації) та для реклами, орієнтованої на спеціалістів, уповноважених виписувати лікарські засоби (лікарів) та

постачати лікарські засоби (фармацевти). В частині 45 преамбули Директиви 2001/83 зазначається, що в зв'язку з тим, що реклама ОТС лікарських засобів населенню може вплинути на здоров'я громадян, якщо їх приймати надмірно та необережно, реклама ОТС лікарських засобів населенню має відповідати певним істотним критеріям, які необхідно визначити. Отже, в ЄС мова йде про критерії, яким повинна відповідати реклама ОТС препаратів, які, тим не менш включають в себе й критерії, яким повинні відповідати ОТС препарати для отримання дозволу на рекламування, як це визначив Закон в Україні, хоча в пояснювальній записці посилання на дане положення Директиви 2001/83 відсутнє. Більш детально мова про рекламу лікарських засобів йде в розділі VIII Директиви 2001/83, згідно статті 86 якої реклама лікарських засобів включає будь-яку форму безпосереднього надання інформації (мовою оригіналу: «anyformofdoor-to-doorinformation»), агітаційної діяльності або переконування, призначену для сприяння виписування, постачання, продажу або споживання лікарських препаратів, зокрема: рекламу лікарських засобів населенню; рекламу лікарських засобів особам, уповноваженим виписувати та постачати їх; візити, що здійснюються агентами з продажу лікарських засобів (медичними представниками), до осіб, уповноважених виписувати лікарські засоби; надання зразків; використання стимулів, що сприяють виписуванню або постачанню лікарських засобів, у вигляді подарунків, пропозиції або обіцянки будь-якого прибутку або винагороди у формі грошей або іншим чином, крім випадків, коли їх дійсна вартість є мінімальною; спонсорування рекламних зустрічей, які відвідуються особами, уповноваженими виписувати або постачати лікарські засоби; спонсорування наукових конгресів, що відвідуються особами, уповноваженими виписувати або постачати лікарські засоби, та зокрема, оплату їх витрат на проїзд та проживання у зв'язку з ними.

При цьому, відповідно до статті 88 даної директиви, держави-члени ЄС забороняють рекламу для населення лікарських препаратів,

які відпускаються лише за рецептом лікаря; містять речовини, визначені як психотропні або наркотичні міжнародною конвенцією, такою як Конвенція Організації Об'єднаних Націй 1961 та 1971 років; підлягають реімбурсації (вартість таких лікарських засобів можуть бути відшкодована).

Однією з вимог до реклами ліків у країнах ЄС є те, що вона «має бути більш інформативною і менш ліричною». Фантазії тут недоречні – пацієнту потрібно нагадати про необхідність слідувати інструкції, попередити про протипоказання і головне – про тимчасовість прийому препарату (до моменту звернення до лікаря).

Тим часом споживання ліків в Україні невинно зростає. За останні 5 років в Україні безрецептурних препаратів в упаковках продається вдвічі більше, ніж рецептурних,

тоді як у країнах ЄС усе з точністю до навпаки. Досить часто у своєму аптечному виборі українські покупці орієнтуються на безконтрольну рекламу. Отже, регулювання реклами лікарських засобів поряд із реформуванням реєстраційних процедур повинне стати важливим методом забезпечення якості лікування в Україні (*За матеріалами: <http://legalalliance.com.ua/ukr/press/1809/>; <http://svit24.net/zdorovie/48877-v-ukrajini-zaboronyly-reklamu-likiv>; <http://health.unian.ua/country/873006-derjlikslujba-vistupae-zaboronu-reklami-likiv-u-zmi.html>; <http://ukr.obozrevatel.com/news/azarov-reklamu-likiv-potribno-zaboroniti.htm>; <http://ua.comments.ua/life/180571-likiv-v-ukraini-prodavativmut.html>; http://ipress.ua/news/v_ukraini_zaboroneno_reklamuvaty_326_likiv_6852.html).*

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

О. Єфімов, адвокат

Для чого українця вважати нерезидентом?

Нормативна база:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV; Податковий кодекс України від 02.10.2010 р. № 2755-VI; Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. № 1382-IV

Цікаво, чим закінчиться законотворчість, якщо вона здійснюється суто в політичних цілях навіть там, де політики нібито не повинно бути взагалі. Та нехай вже ця політика залишається сама по собі. Нас же цікавитимуть наслідки політичних рішень у податкових законах, адже платників податків в Україні набагато більше ніж політиків, а норми ПКУ стосуються перших так само, як і других. Вибачайте, набагато більше, ніж других, бо їх набагато більше і захищатися їм важче. Прикладом такого політичного рішення з економічними наслідками є доповнення частини другої пп. 170.11.1. ст. 170 ПКУ реченням: «У випадку, якщо особа має право постійного проживання

на території іноземної країни, вона вважається такою, що не проживає в Україні». Це речення стане легітимним вже з 1 січня наступного року, а отже розбиратися з тим, як воно діятиме, треба вже.

Хто такий платник ПДФО стосовно іноземних доходів?

Відповідно до п. 162.1. ст. 162 ПКУ платниками податку на доходи фізичних осіб є:

- фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податковий агент.

Зрозуміло, що оскільки в пп. 170.11.1 ПКУ йдеться про оподаткування, по-перше, отримуваних, та, по-друге, ще й іноземних доходів, то таких платників, як фізичних осіб – нерезидентів та податкових агентів цей підпункт не стосується. Перших він не стосується

тому, що вони є платниками за умови, якщо отримують доходи з джерела їх походження в Україні, тобто не іноземні доходи. А других ця норма не стосується тому, що податковим агентом стосовно ПДФО, відповідно до пп. 14.1.180. ст. 14 ПКУ є «юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ), самозайнята особа, представництво нерезидента – юридичної особи, інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції, які незалежно від організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками та/або форми нарахування (виплати, надання) доходу (у грошовій або негрошовій формі) зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати податок, передбачений розділом IV цього Кодексу, до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність контролюючим органам та нести відповідальність за порушення його норм в порядку, передбаченому статтею 18 та розділом IV цього Кодексу», тобто не той, хто отримує, а той, хто виплачує фізичній особі дохід. Слід одразу зазначити, що іноземне джерело виплат доходів українським платникам ПДФО взагалі в ПКУ не розглядається ані як потенційний платник цього податку, ані як податковий агент стосовно нього. Тож залишається дійти висновку про те, що платником ПДФО, про якого йдеться в п.170.11.ПКУ, може бути лише «фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи». У цьому випадку – лише іноземні доходи. Але ключовим поняттям для розуміння залишається все ж таки поняття «фізична особа – резидент».

Хто така фізична особа – резидент?

Відповідно до пп. 14.1.213. ст. 14 ПКУ резидентом стосовно фізичних осіб визнається «фізична особа, яка має місце проживання в Україні». Термін «місце проживання» ПКУ запозичив у ЦКУ, та власного визначення його не має. Відповідно до ст.29 ЦКУ «місцем проживання фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті,

в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово». А згідно із ч. 6 цієї ж статті «фізична особа може мати кілька місць проживання».

Відповідно до ст. 6 Закону про місце проживання «громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, зобов'язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання». При цьому відповідно до ст. 3 цього ж Закону реєстрація – це «внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру про місце проживання або місце перебування особи із зазначенням адреси, за якою з особою може вестися офіційне листування або вручення офіційної кореспонденції», а місце проживання – це «адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком понад шість місяців на рік».

Отже, виходячи з наведеного вище, слід зробити висновок про те, що будь-яка фізична особа, яка зареєструвала постійне чи тимчасове місце свого проживання в Україні вважається такою, що має місце проживання в Україні. А значить, така особа за загальним правилом, встановленим ПКУ, вважається резидентом, а отже вона є платником ПДФО.

Виключення із загального правила.

Слід зауважити, що не усіх осіб, що мають місце проживання в Україні, ПКУ вважає резидентами. З цього правила є виключення.

Виключення 1: особа, яка «має місце проживання також в іноземній державі». Таку особу ПКУ визнає резидентом (не прирівнює до резидентів, а саме визнає), «якщо така особа має місце постійного проживання в Україні». Якщо і в Україні і в іноземній державі така особа має місце постійного проживання, то пріоритет набувають «більш тісні особисті чи економічні зв'язки (центр життєвих інтересів) в Україні». Такий центр життєвих інтересів особи може визначатися за місцем постійного проживання членів її сім'ї або її реєстрації як суб'єкта підприємницької діяльності. Якщо неможливо визначити також і центр життєвих інтересів, або якщо фізична особа

не має місця постійного проживання у жодній з держав, то ПКУ вважає її резидентом (знову ж таки вважає, а не прирівнює), якщо така особа перебуває в Україні не менше 183 днів (включаючи день приїзду та від'їзду) протягом періоду або періодів податкового року. Тобто по суті дублюється визначення поняття «місця проживання» із ст. 3 Закону про місце проживання.

Виключення 2: громадянство. Якщо за наведеними у Виключенні 1 ознаками неможливо визначити резидентство фізичної особи, то пріоритет отримує громадянство України. Громадянин України – є резидентом у цьому разі. При цьому якщо фізична особа у такому випадку має подвійне (і більше) громадянство, то для ПКУ вона є резидентом, тобто платником ПДФО. При цьому такий платник «не має права на залік податків, сплачених за кордоном, передбаченого цим Кодексом або нормами міжнародних угод України».

Виключення 3. Застосування норм міжнародного права для визначення статусу фізичної особи, якщо попередні не дали можливості визначити резидентський статус.

Виключення 4. Самостійне визначення фізичною особою свого основного місця проживання, тобто статусу резидента, та, як наслідок, платника ПДФО. Відповідно до п. 70.5. ст. 70 ПКУ «фізична особа – платник податків незалежно від віку (як резидент, так і нерезидент), для якої раніше не формувався облікова картка платника податків та яка не включена до Державного реєстру, зобов'язана особисто або через законного представника чи уповноважену особу подати відповідному контролюючому органу облікову картку фізичної особи – платника податків, яка є водночас заявою для реєстрації в Державному реєстрі, та пред'явити документ, що посвідчує особу». При цьому до зазначеної облікової картки відповідно до п. 70.2. цієї ж статті ПКУ має бути внесена інформація про «місце проживання, а для іноземних громадян – також громадянство». Крім того обов'язок платника податків – фізичної особи визначити свою податкову адресу закріплений в п. 45.1. ст. 45

ПКУ, відповідно до якого «податковою адресою платника податків – фізичної особи визнається місце її проживання, за яким вона береться на облік як платник податків у контролюючому органі».

Окрім самостійного визначення основного місця проживання на території України, достатньою з точки зору ПКУ підставою для визначення особи резидентом, є також її реєстрація як самозайнятої особи. Під час такої реєстрації фізична особа також вказує свою податкову адресу, тобто місце проживання в Україні.

Право постійного проживання на території іноземної держави чи проживання?

Усі наведені вище правила втратили би свій сенс, якби доповнення частини 2 пп.170.11.1. ст. 170 ПКУ було загальним, тобто стосувалося усіх фізичних осіб та усіх доходів. Нагадаю, це доповнення: «У випадку, якщо особа має право постійного проживання на території іноземної країни, вона вважається такою, що не проживає в Україні». Тобто не сам факт проживання мав би значення для визнання особи резидентом, а значить і платником ПДФО, а лише право на такий факт.

Наприклад, фізична особа є громадянином України, має український національний та закордонний паспорти, проте має й право постійного проживання в Німеччині. У такому разі вона вже не вважається резидентом України, а отже й не вважається платником ПДФО.

Або фізична особа, що зареєструвалася як самозайнята особа, подала відповідну заяву із зазначенням у ній свого місця постійного проживання на території України, фактично проживає в Україні 365 днів на рік, не є резидентом лише тому, що вона має право (хоча й не обов'язково ним користується) проживати в іншій державі. Якось нелогічно, та найголовніше – нефіскально. Навряд чи Міністерство доходів і зборів так сприйматиме. Адже усі, хто має право проживати за межами України, автоматично випадають з кола платників ПДФО стосовно іноземних доходів.

А що логічно?

Логічним є твердження про те, що фізична особа вважається такою, що не проживає в

Україні, а отже не є резидентом, а отже не зобов'язана сплачувати ПДФО лише з дивідендів. Адже в частині 2 пп. 170.11.1. ст. 170 ПКУ міститься спеціальне правило оподаткування іноземних доходів, а саме у вигляді дивідендів. Інших доходів це правило не стосується. Більше того, воно не стосується оподаткування інших іноземних доходів, отриманих в іншому вигляді, окрім дивідендів, а також не стосується воно й

доходів, отриманих з джерела їх походження в Україні. Враховуючи, хто саме голосував за це доповнення ПКУ, хто саме підписував цей Закон, слід дійти висновку про те, кому саме звільнення від оподаткування ПДФО дивідендів, отриманих за кордоном, і лише їх є вигідним (*Юридичний журнал колективу «Єфімов та партнери» «З любов'ю до права» // http://zldp.net.ua/download/1_2014.pdf*).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «pravotoday.in.ua» Адвокатське об'єднання АКТІО

Податок на нерухомість – 2014

Верховна Рада минулого року вирішила більше не переносити дату, коли набуває чинності новий податок на нерухомість. Остання причина для перенесення зникла: був введений в дію Державний реєстр прав на нерухоме майно. Таким чином 2014-й став роком започаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Що цікаво, податок на нерухомість так чи інакше можна вважати одним з механізмів оподаткування розкоші. Однак, як це не дивно, розмір українського податку на нерухомість (який має стати основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів) ніяк не залежить від вартості оподатковуваного нерухомого майна, лише – від кількості квадратних метрів. Хоча в багатьох країнах світу саме вартість майна є базою оподаткування. Наприклад, в штаті Каліфорнія (США) податок на нерухомість становить 1,25 % на рік від ціни купленого нерухомого майна, а платиться двома рівними платежами один раз на півроку.

Згідно ст. 265.1.1. Податкового кодексу України (далі – ПК), платниками податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості. Іншими словами під дію податку підпадають не лише власники житлових будинків (котеджів) та квартир, що

пристосовані для постійного проживання, але й власники житлових будинків садибного типу, прибудов до житлових будинків, кімнат у багатосімейних чи комунальних квартирах, дачних та садових будинків. Щоправда, стосовно дачних та садових будинків існує один виняток – податок з них не справляється, якщо кількість таких будинків не перевищує одного об'єкта на одного платника податку. Тобто за другий або третій дачний будиночок вже доведеться платити.

Також не є об'єктом оподаткування:

1) об'єкти житлової нерухомості, які перебувають у власності держави або територіальних громад (їх спільній власності);

2) об'єкти житлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначені законом, в тому числі їх частки;

3) будівлі дитячих будинків сімейного типу;

4) об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що належать фізичним особам, які відповідно до закону мають статус багатодітних або прийомних, або малозабезпечених сімей, опікунів, піклувальників дітей, але не більше одного такого об'єкта на сім'ю, опікуна, піклувальника;

5) гуртожитки;

6) об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що належать дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам з їх числа, визнаним такими відповідно

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

до закону, дітям-інвалідам, які виховуються самотніми матеріями (батьками), але не більше одного такого об'єкта на дитину.

Податок сплачується 1 раз на рік фізичними особами та щоквартально юридичними особами. Ставка податку встановлюється місцевими органами влади. Для квартир, житлова площа яких не перевищує 240 кв. метрів, а також житлових будинків, житлова площа яких не перевищує 500 кв. метрів, ставки податку не повинні перевищувати 1 % розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 квадратний метр площі. Для апартаментів, житлова площа яких перевищує зазначений розмір, ПК встановлено чітку ставку податку – 2,7 % розміру мінімальної зарплати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року. Якщо у власності фізичної особи знаходиться декілька об'єктів нерухомості, то податок сплачується з їх сумарної житлової площі. В цьому випадку водорозділом слугує цифра у 740 кв. метрів (якщо житлова площа менше цієї цифри – сплачується 1%, якщо більше – 2,7%). Ставки податку для юридичних осіб встановлюються в аналогічних розмірах: а) 1 % – для квартир, житлова площа яких не перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, житлова площа яких не перевищує 500 кв. метрів; б) 2,7 % – для квартир, житлова площа яких перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, житлова площа яких перевищує 500 кв. метрів.

Фізичним особам – власникам житлової нерухомості згідно пп.265.4.1 НК надаються пільги у вигляді зменшення бази оподаткування на 120 кв. метрів для квартир і 250 кв. метрів для будинків. Тобто господарі житлових площ нижче відповідних меж податок на нерухомість платити не будуть. Зменшення бази надається один раз за звітний період і застосовується до об'єкту житлової нерухомості, в якій платник податків – фізична особа зареєстрований в установленому законом порядку, або до будь-якого іншого об'єкту житлової нерухомості власності – за вибором самого платника податків.

Щодо самого механізму справляння податку, то він виглядає наступним чином. Базу оподаткування податком на нерухомість визначає податкова служба. Сам порядок обчислення податку виглядає так. Органи державної реєстрації прав на нерухоме майно щоквартально в 15-денний термін після закінчення податкового (звітного) кварталу подають органам податкової служби відомості, необхідні для розрахунку цього податку. Для фізичних осіб податкові органи обчислюють розмір податку на нерухомість до 1 липня кожного року і направляють за місцезнаходженням об'єкта житлової нерухомості податкове повідомлення-рішення про суму податку, який підлягає сплаті. Податкове зобов'язання за звітний рік сплачується фізичними особами протягом 60 днів з дня отримання (вручення) податкового повідомлення-рішення. Юридичні особи самі вираховують суму податку на нерухоме майно станом на 1 січня податкового року та до 1 лютого цього ж року вони подають до органу ДПС за місцезнаходженням об'єкта оподаткування декларацію з поквартальною розбивкою річної суми податку рівними частками. Сплата юридичними особами здійснюється авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом. Якщо платник податків не згоден з сумою нарахованого податку або вважає, що має пільгу по його оплаті, він може звернутися до податкової служби з відповідними документами задля проведення перерахунку.

Відповідальність за несплату або несвоєчасну / неповну оплату податку на нерухоме майно є такою ж як і для інших податків. Згідно п. 126.1 ПК в таких випадках застосовуватиметься штраф у розмірі: 10 % від погашеної суми податкового боргу – при затримці до 30 календарних днів; 20 % від погашеної суми податкового боргу – при затримці більше 30 календарних днів. Якщо податок буде сплачено несвоєчасно, то згідно зі ст. 129 ПК після закінчення граничних термінів для його сплати на суму податкового боргу буде нараховуватися пеня з розрахунку 120 % річних ставки НБУ, що діє на день виникнення податкового боргу (<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/2435/927>). – 2014. – 22.01).

***

Блог на сайті «Фокус.іа»

Про автора: А. Жолудь, старший аналітик Міжнародного центра перспективних досліджень

Почему экономический кризис пока не отразился на украинцах

Парадокс: в Украине рецессия, а частное потребление растёт. За январь – сентябрь ВВП сократился на 1,1 %, тогда как домохозяйства увеличили свои расходы на 6,3%

Может, рост потребления «нарисован» Госкомстатом? Мол, глядите, как хорошо живёт народ, а падение промышленного производства на протяжении последних пяти кварталов и сокращение ВВП по результатам 2013-го – это пустой звук. Конечно, махинации со статистикой не исключены. Однако, рассказывая об очередном улучшении в экономике, государственные мужи даже не вспоминают о частном потреблении, предпочитая говорить о пенсиях, зарплатах и тому подобном.

Один из главных источников доходов украинцев – это зарплата. За январь – сентябрь 2013 года 41,5% всех доходов домохозяйств – это оплата труда. По данным Госкомстата, её среднее значение за 11 месяцев 2013 года увеличилось на 8,1%, до 3242 гривен. И это при почти нулевой инфляции.

Почему же растут зарплаты? Причин несколько. Правительство регулярно повышает минимальные зарплаты – это неминуемо сказывается на среднем уровне вознаграждений в Украине. По моим прикидкам, около 20% всего зарплатного фонда в нашей стране приходится на минимальную оплату труда.

В связи с кризисом, естественно, сокращаются рабочие места; впрочем, пока Украину не затронули массовые увольнения. Третий фактор: работодатели во всём мире инертны, и Украина не исключение. Обычно компании повышают вознаграждения своим сотрудникам не одновременно с бурной инфляцией или ростом продаж, а спустя какое-то время.

Вообще за последние 10 лет номинальные зарплаты (то есть не скорректированные на

инфляцию) росли в среднем на 23%. Самым доходным для украинцев стал 2005 год, когда среднее по стране вознаграждение выросло на 36,6%. Причины, кстати, были самые банальные: резкое повышение минимальной зарплаты (почти на 27%), высокая инфляция, плюс то самое отложенное повышение зарплат, последовавшее за ростом в промышленности в 2012 году. В 2009-м же, напротив, мы стали беднее: номинальные зарплаты росли, но купить на них мы могли меньше, чем в 2008-м, когда 16-процентная инфляция съедала часть нашего дохода. В целом же стремительный рост вознаграждений за истёкшее десятилетие связан с высокой инфляцией и очень низким изначальным уровнем оплаты труда в Украине. В 2000 году, к примеру, минимальная зарплата в нашей стране составляла всего

90 гривен (около \$16 по тогдашнему курсу). А потому даже сейчас, после такого стремительного роста, зарплаты у нас остаются самыми низкими в Европе – после Молдовы и Албании.

Зарплаты – основной, но не единственный источник нашего дохода. Мы также получаем социальные пособия, переводы от родственников из-за рубежа. Тренд последних двух лет – бум потребительских кредитов, которые также дают нам возможность тратить больше. Конечно, украинскому банковскому рынку ещё далеко до докризисных темпов кредитования физлиц, когда долги населения значительно превысили его вклады в банках.

И всё же 13,7 млрд гривен, выданные украинскими банками физлицам с конца 2012-го по ноябрь 2013-го (+38%), явно пошли на потребление: именно на столько выросли объёмы потребительских займов сроком до 1 года.

Ничего хорошего во всём этом, конечно, нет. Экономисты нашего центра исследований ожидают нулевой рост ВВП по итогам 2014-го. У МВФ более оптимистичный прогноз – 1,5%. Фактически в следующем году экономика просто остановит падение и хорошо, если немного подрастёт. Для развивающейся страны это, считайте, стагнация. Конечно, падать зарплаты не будут: вознаграждения, как правило, снижаются крайне неохотно.

Частное потребление в какой-то мере поддержит ВВП, однако на фоне сокращающихся инвестиций в основной капитал и чистого экспорта оно точно не станет драйвером роста экономики. Да и рост доходов населения замедляется. По данным Госкомстата, в третьем квартале 2013-го они выросли всего на 2,9% по сравнению с аналогичным периодом прошлого года. В 2012-м показатель за тот же квартал достиг почти 12%. С учётом процентных ставок по потребительским кредитам, зачастую превышающим 80–90% годовых, причин для оптимизма крайне мало (<http://focus.ua/opinion/294863>). – 2014. – 27.01).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Д. Гетманцев

К вопросу о концепции реформы декларирования доходов

Концепция реформы декларирования личных доходов является компромиссом. Компромиссом между тайными вожелениями чиновников государственного аппарата Миндоходов относительно декларирования всех и вся доходов украинских граждан и здравым смыслом. Но не тем, который мог бы опустить налоговиков на грешную землю, проведя реформирование более цивилизовано и мягко, а тем, который напоминает о последствиях для налоговиков предания общественному мнению их потаенных замыслов.

Тех замыслов, которые проявляются даже в гениальном в своей краткости тексте Концепции. По нашему мнению обратить внимание надо на следующие моменты:

1. Декларированию предлагается придать не только доходы граждан, но и их обязательства и имущество. Ранее такой порядок действовал только относительно государственных служащих. Вероятно, пребывая под впечатлением известного произведения Джорджа Оруэлла, стремясь узнать все, что касается состояния украинских граждан, современное Министерство изобилия решило обязать украинцев декларировать и расходы,

и доходы, и все обладаемое ими имущество. С точки зрения государственного чиновника вероятно это справедливо, а с точки зрения гражданина?

2. Второе новшество прямо связанное с первым касается т.н. Разовой декларации, т.е. декларации, которую гражданин подает первый раз и в которой фиксирует все свое имущество на определенную дату. Не секрет, что имущество большинства украинских граждан приобретено на, мягко говоря, не задекларированные доходы. Тому есть исторические и ментальные предпосылки. Что будет с таким задекларированным имуществом? По логике вещей, подача такой декларации должна сопровождаться уплатой небольшой ставки налога и налоговой амнистией, т.е. освобождением плательщика от обязанности по уплате налога и ответственности за его не уплату. Но в Концепции об этом ни слова, что наталкивает на мысль о том, что государство все-таки тешит себя надеждой провести проверку своевременности и полноты уплаты налога со всех задекларированных по Разовой декларации сумм.

3. Используя очередной удобный повод налоговая служба пытается реализовать свою розовую мечту конца 90-х – применить косвенный метод определения налогового обязательства! С этим категорически нельзя согласиться. Страшно себе представить во что может превратиться подобный инструмент, вложенный в умелые и творческие руки отечественного налогового художника. Сегодняшние художества с нарисованными с потолка цифрами в актах проверок покажутся детским лепетом.

4. Концепцией предлагается уйти от судебного порядка взыскания налогового долга с физических лиц. В п.7 налоговое уведомление, вынесенное на основании декларации плательщика является исполнительным документом. Сегодня налоговики должны не только получить решение суда, но и через суд указать то имущество, на которое обращается взыскание налогового долга. Т.о. одну из немногих действенных гарантий соблюдения прав налогоплательщиков предлагается упразднить.

По нашему мнению, только указанных четырех пунктов достаточно для того, чтобы вернуться к существенному пересмотру предложенной Концепции (<http://jurblog.com.ua/2014/01/k-voprosu-o-kontseptsii-reformyi-deklarirovaniya-dohodov>). – 2014. – 20.01).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Б. Шаповал

Рывок недвижимости

КМ Украины своим постановлением от 17.10.2013 № 868 утвердил Порядок государственной регистрации прав на недвижимое имущество и их обременений (далее – Порядок № 868). Порядок вступит в силу с 12.02.2014. До этой даты продолжает действовать Порядок государственной регистрации прав на недвижимое имущество и их обременений, утверждённый постановлением КМ Украины от 22.06.2011 № 703 (далее – Порядок № 703). В чем новый Порядок будет отличаться от существующего? На этот вопрос мы попытаемся ответить.

Отличительные свойства

Функция государственной регистрации вещных прав на недвижимость и их отягощений (далее вместе – вещные права) согласно Закону Украины «О государственной регистрации вещных прав на недвижимое имущество и их обременений» (далее Закон) возложена на государственных регистраторов и нотариусов. Несмотря на это, Порядок № 703 не учитывал специфику совершения регистрационных действий во время проведения нотариальных действий, что вело к значительному числу практических трудностей в деятельности нотариусов. В частности, не было единого понимания, как проводить нотариусами регистрация вещных прав (их изменения), отличных от права собственности, если право на такое имущество зарегистрировано до 13.01.2013, то есть до вступления в силу Закона. Подобного рода практические вопросы решались посредством разъяснений Укргосреестра. В настоящее время работа

нотариусов более-менее вошла в нормальное русло, так как большинство спорных аспектов государственной регистрации нашли свои решения. Но, заметим, что эти решения пока не нашли своего нормативного отображение в украинском законодательстве. Лишь с вступлением в силу Порядка № 868 часть вопросов будет однозначно снята. Например, Порядок № 868 определил, что нотариус уполномочен вносить в Государственный реестр вещных прав на недвижимое имущество (далее – Госреестр) информацию о праве собственности на недвижимость, в отношении которой оформляется нотариальная сделка.

Нельзя не отметить такой позитивный момент, как стремление Укргосреестра предоставить возможность потребителям административных услуг по регистрации вещных прав получать такие услуги посредством почтовой связи, без личного контакта с государственным регистратором. Порядок № 703 не допускал дистанционной подачи документов для государственной регистрации прав. Но, согласно части 5 Порядка № 868 предоставление документов для проведения государственной регистрации прав совершается лично заявителем или путём отправления почтой с описанием вложения. Для имплементации указанной нормы между Укргосреестром и УГППС «Урпочта» заключён Меморандум о взаимном сотрудничестве в сфере упрощения процедуры предоставления административных услуг, который позволит сделать более доступной и менее обременительной государственную регистрацию прав на недвижимость в Украине для потребителей этой услуги. Конечно, зная, как иногда работает наша почта, многие лица, не исключено, останутся приверженцами традиционного общения с госрегистраторами. Как бы там ни было, не может не радовать появление разумной альтернативы бесконечным живым очередям в подразделениях Укргосреестра.

Без потерь

Не оставил без внимания Порядок № 868 такой важный вопрос как регистрация прав на недвижимость, возникших до 01.01.2013 года,

в случае утраты, повреждения, уничтожения правоустанавливающих документов. К правоустанавливающим документам Порядок № 868 отнёс: государственный акт на право постоянного пользования земельным участком, свидетельство о праве собственности на недвижимое имущество, выданного органом местного самоуправления или местной госадминистрацией, государственный акт на право собственности на землю (земельный участок). Безусловно данное нововведение можно считать полезным, так как позволяет в ряде случаев реализовать правообладателям свои законные правомочности, которыми нет возможности воспользоваться в случае потери документа, удостоверяющего такие права. К примеру, собственник недвижимости не имеет возможности заключить какой-либо юридический договор, подлежащий нотариальному удостоверению, без оригинала правоустанавливающего документа на такое имущество. Таким образом, владелец имущества лишён возможности распоряжаться своим имуществом, то есть реализовать одну из составляющих права собственности. Для недопущения подобных ситуаций Порядок № 868 разрешает проводить регистрацию в Госреестре прав по утерянным, уничтоженным правоустанавливающим документам, если заявитель предоставит заверенную в установленном порядке органом, который выдал утерянный или уничтоженный документ, копию экземпляра этого документа. Заполучить надлежащим образом удостоверенную копию потерянного или уничтоженного документа, по нашему мнению, является сверхзадачей для заявителя. Сложности могут возникнуть из-за того, что некоторые свидетельства о праве собственности изготавливались в одном экземпляре или второй экземпляр храниться в ином органе или учреждении, отличном от органа выдавшего правоустанавливающий документ. Не следует забывать, что некоторые органы, выдававшие правоустанавливающие документы прекратились, поэтому возникает вопрос о правопреемстве и как его подтвердить. Порядок №868 ограничено определяет категории правоустанавливающих

документов, в отношении которых может применяться описанная выше процедура. Так сюда не отнесены свидетельства, выданные не «органом местного самоуправления или местной госадминистрацией». Вспомним, что свидетельства о праве собственности на квартиры, оформление в процессе приватизации государственного жилищного фонда, выдавали даже коммунальные предприятия на основании делегированных полномочий, а на объекты государственной собственности – Фонд государственного имущества. Но не первые, ни последний, в данном случае, не охватываются Порядком № 868, что исключает возможность воспользоваться подобной процедурой лицам утратившим документы на недвижимость, выданные упомянутыми органами.

Без участия застройщика

Коснуться изменения и процесса регистрации права собственности на новостройки, сооружённые за счет привлечённых от физических и юридических лиц средств. В отличие от действующего Порядка №703, позволяющего регистрировать право собственности на жилые и нежилые помещения, размещённые в новостройках без участия застройщика, Порядок №868 требует предоставления отдельного пакета документов для регистрации как будущим собственником (заявителем), так и заказчиком строительства (застройщиком). Возврат к концепции, существовавшей в Украине до 13.01.2013, по нашему мнению, может привести к возможным злоупотреблениям со стороны недобросовестных застройщиков, поскольку непредставление в органы Укргосреестра соответствующего пакета документов лишает инвестора, приобретшего у застройщика право на помещение, юридической возможности своевременно оформить в собственность недвижимость. То есть, возникает определённая зависимость прав лиц, принимавших участие в инвестировании в объект строительства от исполнения застройщиком своих обязанностей.

Конечно, Порядок № 868 не лишён и ряда других менее существенных изъянов, но в целом он является доработанной версией Порядка №703, учитывавшей спорные вопросы

применения положений о государственной регистрации вещных прав (<http://jurblog.com.ua/2014/01/ryivok-nedvizhimosti>). – 2014. – 22.01).

***

Взгляд юриста
Юридический блог компании Jurimex
Про автора: Ю. Івахненко

Що несуть зміни законодавства про персональні дані

З новим роком настали і нові зміни в законодавчій базі України, що стосується сфери захисту персональних даних. Так, 1 січня 2014 року вступив у силу Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи захисту персональних даних» від 03.07.2013 № 383-VII, який був підписаний Президентом України 23 липня 2013 року (надалі – Закон 383). Фактично, Законом 383 була скасована реєстрація баз персональних даних та замінена на процедуру повідомлення володільцями персональних даних Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) про обробку персональних даних, які становлять особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних.

Але зверніть увагу, що скасування реєстрації баз персональних даних ніяким чином не впливає на скасування обов'язку їх ведення та дотримання вимог законодавства при їх веденні. Окрім того, необхідно привести у відповідність до вимог законодавства існуючі на підприємствах локальні акти, відповідно до яких здійснюється ведення баз персональних даних.

Міністерство юстиції України, в свою чергу, з метою приведення власних нормативно-правових актів у відповідність із Законом 383 скасувало ряд своїх наказів у сфері захисту персональних даних, але не скасувало Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних (надалі – Служба), яка, наразі, продовжує існувати. Продовження існування Служби, насамперед, напевно, зумовлено тим, що відповідно до

Перехідних положень Закону 383 Кабінет міністрів України зобов'язали, протягом 3 місяців з дати набрання чинності Законом 383 забезпечити у встановленому законодавством порядку передачу Уповноваженому Державного реєстру баз персональних даних та заяв про реєстрацію баз персональних даних, поданих до набрання чинності цим Законом.

Окрім цього, 8 січня 2014 року наказом Уповноваженого було затверджено Типовий порядок обробки персональних даних, Порядок здійснення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних та Порядок повідомлення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про обробку персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних, про структурний підрозділ або відповідальну особу, що організовує роботу (надалі – Порядок повідомлення).

Відповідно до встановлених змін, як вже зазначалося відмінюється реєстрація баз персональних даних, а в свою чергу затверджено процедуру та форму повідомлення Уповноваженого про обробку персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних (надалі – Дані), про зміну відомостей, що підлягають повідомленню, та про структурний підрозділ або відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці.

До таких Даней відносяться дані про расове, етнічне та національне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях та/або організаціях, професійних спілках, релігійних організаціях чи в громадських організаціях світоглядної спрямованості, стан здоров'я, статеве життя, біометричні дані, генетичні дані, притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності, застосування щодо особи заходів в рамках досудового розслідування, вжиття щодо особи заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», вчинення щодо особи тих чи

інших видів насильства, місцеперебування та/або шляхи пересування особи.

Обробкою Даних вважатиметься не лише обробка даних, передбачених п. 1.2. Порядку повідомлення, а й випадок, коли володільцем обробляються звичайний склад даних, але всі ці дані належать особі, котра притягувалася до кримінальної/адміністративної відповідальності. Зауважимо, що інформація про стан здоров'я, зазначена в медичних довідках, листах непрацездатності тощо, які обробляються володільцем при реалізації трудових відносин, не відноситься до Даних. А також, до інформації, що стосується місцеперебування, не відноситься інформація про місце проживання та реєстрації.

Процедура повідомлення Уповноваженого про обробку Даних, зазначена в Порядку повідомлення, відповідно до якого, володільці персональних даних, які підпадають під вимогу повідомлення Уповноваженого, надсилають Уповноваженому заяву, за затвердженою формою протягом 30 робочих днів з початку такої обробки. Відправити заявку можна як поштовим відправленням, так і електронною поштою, факсом чи в скриньку, що розміщена в Секретаріаті Уповноваженого. Копія заяви повинна зберігатися заявником. Відповідно до Прикінцевих та перехідних положень Закону 383 володільці персональних даних, які на момент набрання чинності цим Законом здійснюють обробку Даних, подають відповідне повідомлення у встановленому цим Законом порядку упродовж шести місяців з дня набрання чинності цим Законом. Зверніть увагу, що Уповноважений повідомляється саме про факт обробки Даних, в незалежності обробляються ці дані в одній базі даних чи декількох.

Також, Законом України «Про захист персональних даних» (надалі – Закон) передбачено, що володільць персональних даних зобов'язаний повідомляти Уповноваженого про кожну зміну відомостей, що підлягають повідомленню, упродовж 10 робочих днів з дня настання такої зміни.

Окрім повідомлення Уповноваженого про обробку Даних, володільць зобов'язаний протягом 30 днів з моменту створення

структурного підрозділу або призначення відповідальної особи, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці, повідомити Уповноваженого про це.

Всі відомості про володільця, котрий надіслав заяви, вказані вище, розміщуються на сайті Уповноваженого.

Також варто зазначити, що затверджена процедура здійснення Уповноваженим контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних. Наразі перевірки, окрім планових та позапланових, можуть також бути як виїзними, так і безвиїзними.

Планова перевірка проводиться не частіше одного разу на рік, позапланові можуть проводитись за ініціативою Уповноваженого, при наявності інформації про порушення вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, обґрунтованих заяв фізичних чи юридичних осіб про порушення законодавства про захист персональних даних тощо. Безвиїзна перевірка (як планова так і позапланова) проводитиметься без виїзду за місцезнаходженням суб'єкта перевірки чи місця обробки персональних даних на підставі документів та пояснень суб'єктів перевірки.

Окрім того, Законом 383 внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до яких, за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Уповноваженого про обробку персональних даних або про зміну відомостей, які підлягають повідомленню згідно із законом, повідомлення неповних чи недостовірних відомостей накладається штраф до 6800 грн., за недодержання встановленого законодавством про захист персональних даних порядку захисту персональних даних, що призвело до незаконного доступу до них або порушення прав суб'єкта персональних даних – штраф до 17 000 грн. Також відмінили відповідальність за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням його персональних даних до бази персональних даних, мету збору цих даних та осіб, яким ці дані передаються (<http://jurblog.com.ua/2014/01/scho-nesut-zmini-zakonodavstva-pro-personalni-dani>). – 2014. – 24.01).

***

Взгляд юриста
Юридический блог компании Jurimex
Про автора: admin

Анализируем постановление кабмина о блокировке сайтов: проект «как отключить Интернет» в действии

Благодаря Интернету Северная Корея получила общие границы с Украиной

Хотя изменения в Закон о телекоммуникациях в части блокировки интернет-сайтов и вызвали высокий резонанс, тем не менее никакой четкой конкретики в самом законе не было. Предполагалось, что вся конкретная процедура будет предложена Кабмином, которого уполномочили разработать соответствующий порядок. Сегодня проект постановления появился в сети, и у нас есть возможность оценить некоторые из его положений.

Что блокируется?

Один из первых вопросов, ответ на который ждут практически все, это «что именно будет блокироваться?». Увы, в проекте на него ответа нет. Как и в Законе о телекоммуникациях, блокированию подлежат «ресурсы в сети Интернет». И, так же как и в законе, ничего объясняющего, что такое эти «ресурсы», проект постановления не содержит.

На самом деле вариантов может быть несколько: а) часть хостинга, на котором находится незаконный материал; б) часть того же хостинга, на которой находится весь сайт в корневом домене; в) весь хостинг, на котором находится и материал, и сайт, и все несколько других сайтов.

Что именно планируют заблокировать – сказать пока сложно. Если бы речь шла о чистой юриспруденции, то ничего заблокировать бы не смогли. В административном процессе любая неопределенность играет против государства. Если государство не может четко определиться, что именно оно хочет заблокировать, то значит, что вообще ничего нельзя заблокировать.

Кем блокируется?

Здесь все просто и сложно одновременно. По закону решение о блокировании ресурса принимает НКРСИ. Но само решение выносится

на основании «заключения эксперта». Причем, введя в закон понятие «эксперт», разработчики закона не дали какого-то определения, кто это может быть. Логично, что в данном случае имеет значение и то, какие требования должны предъявляться к экспертам, какая ответственность за предоставление неверного заключения, за чей счет они должны проводить эти экспертизы и в каком порядке. И вновь-таки, такая неопределенность может играть и в ту и в другую сторону.

Разработчики проекта постановления предлагают назначить экспертами должностных лиц СБУ, МВД, Комиссии по ценным бумагам и Госфинмониторинга. Здесь стоит напомнить, что по статье 19 Конституции все должностные лица могут исполнять какие-то полномочия только в том случае, если они прямо указаны в законе. Именно в законе, а не в каком-либо подзаконном акте, включая постановление Кабмина. Ввиду того, что ни один закон не дает указанным в проекте постановления госорганам право проводить подобные экспертизы, то очевидно, что никто из них не может быть привлечен к их проведению.

Иными словами, младший лейтенант милиции может стать «экспертом» для Закона о телекоммуникациях только после того, как в Закон о милиции введут соответствующий пункт.

Как блокируется?

Блокирование доступа к сайтам дело не простое. И не в последнюю очередь из-за того, что никто толком не знает, что нужно делать, чтоб юзеры были лишены возможности читать новости на сайтах BBC, Euronews, CNN и футбольной команды Ювентус, если они не захотят регистрироваться как украинские информагентства (а этого достаточно для блокировки).

Процедуре исполнения решения НКРСИ о блокировке проект постановления посвящает целых два пункта. В первом из них речь идет о добровольном отключении самим сайтом CNN материалов, нарушающих украинский закон. Во втором, цитирую дословно, «операторы телекоммуникаций обязаны немедленно (...) обеспечить ограничение доступа

своих абонентов к ресурсам, указанных в решении НКРСИ». Собственно говоря, на этом все правовое регулирование данного вопроса исчерпывается. Что именно должен сделать оператор, что означает «обеспечить ограничение доступа», и какие именно меры он должен предпринять – авторы проекта постановления не договаривают.

За что блокируется?

Проект постановления содержит длинный список из 15 пунктов, в который что только не вошло. Здесь и призывы к экстремизму и терроризму, и клевета с конфиденциальной информацией, и распространение тайной переписки государственных деятелей либо личной конфиденциальной информации о человеке.

К этому списку нужно добавить деятельность сайтов, публикующих регулярно информматериалы, но не зарегистрированные в качестве информационных агентств.

Исходя из проекта постановления, за фотографию СМСки, публикацию информации о личной недвижимости прокурора или даже размещенную без лицензионного договора фотографию с сайта Министерства образования «эксперт» может вынести заключение, что на сайте размещается незаконный контент. По проекту, НКРСИ даже не имеет права проверять обоснованность заключения эксперта – получив такое заключение НКРСИ может без сантиментов закрыть ресурс.

Отдельно можно упомянуть нарушение авторских прав в Интернете. Подобные споры столь сложны, что нередко ошибаются даже профессиональные судьи, подтверждением чему есть многочисленные отмены решений судов низших инстанциях в апелляциях или кассациях. Что уж тут говорить об экспертах с их непонятной квалификацией.

Хотя именно о выводах экспертов и стоит поговорить более подробно.

Эксперты против судов?

Ключевой вопрос всего проекта под названием «заблокируем сайт» – вопрос составления экспертом заключений.

Первый нюанс уже озвучивался выше: ни один государственный орган не имеет

установленных законом полномочий выступать в качестве эксперта для подготовки заключений для НКРСИ. Так что, если по-хорошему, то проводить такую экспертизу просто некому.

Кстати стоит отметить, что ни закон, ни проект постановления никаких особых квалификационных требований к экспертам не выдвигает. Возможно, стоило хотя бы предупредить эксперта о какой-нибудь ответственности за предоставление заведомо неправдивого заключения? Или выдвинуть обязательным наличие у эксперта какого-нибудь профильного образования? Ничего этого ни в законе ни в проекте постановления нет.

Второй нюанс – это порядок проведения экспертизы и составления заключения для НКРСИ. Это очень серьезный процедурный момент, и он никак в законе не урегулирован. И более того, закон не наделил Кабмин правом самостоятельно устанавливать процедуру экспертизы сайтов. И здесь еще раз стоит напомнить статью 19 Конституции, по которой государственный служащий может что-либо делать лишь по тем процедурным правилам, что определены законами Украины. Потому процедура составления экспертами заключения относительно содержания сайта должна быть прописана в законе, а следовательно, в закон нужно вносить соответствующие изменения именно.

Следующий вопрос – компетенция эксперта принимать решение о нарушениях закона со стороны сайта. В приведенном перечне нарушений есть такие, которые могут устанавливаться только судом. К примеру, размещение на сайте экстремистских материалов является уголовным преступлением. А раз так, то исходя из установленной Конституцией презумпции невиновности, материал не считается экстремистским до тех пор, пока об этом не будет указано в приговоре суда. Таким образом, по закону сайт не может быть заблокирован за размещение призывов к блокированию какого-нибудь МинАПК, пока экстремистский характер такого призыва не будет подтвержден приговором.

То же самое касается и многих других указанных в постановлении оснований

для блокирования ресурсов. Призывы к осуществлению террористического акта, клевета, нарушение тайны переписки, распространение информации о семье милиционера – все это может быть подтверждено только приговором. Нарушение авторских прав, дискредитация частного предприятия должно подтверждаться решением суда в гражданском или хозяйственном споре.

Нет сомнений, что эксперт, какой бы квалификацией он не владел, не может подменять собой суд. Потому он не может заниматься решением споров об авторском праве, так как это может сделать только суд на основании открытого и всестороннего рассмотрения всех поданных сторонами доказательств.

Таким образом, если к вопросу блокирования сайтов подходить чисто юридически, то функция эксперта должна сводиться к проверке наличия решения суда, вступившего в законную силу, и оценке возможности на основании такого решения блокирования определенного ресурса. И никакой другой законной возможности для выводов о неправомерности размещенных на сайте материалов действующее законодательство не дает.

P.S.

Итак, в остатке мы имеем ситуацию, при которой в Украине останутся действующими только сайты государственных органов, да и то лишь из-за того, что для их закрытия государство должно войти в конфликт с самим собой. Но по данному проекту постановления можно найти основания и для их закрытия в том числе (хотя бы за нарушение авторских прав). Предлагаемая проектом процедура не предусматривает возможности подать в НКРСИ документы, подтверждающие твою правоту.

Ниже приведен короткий список возможностей, открывающих данным постановлением. Не исключено, что многие из них будут реализовываться на самом деле:

- нежелание интернет-сайтов международных информационных агентств типа BBC или Internews регистрироваться в качестве украинских информагентств фактически делает их нелегальными в Украине, и они могут быть закрыты;

- сайты блоггеров и социальные сети так же могут быть признаны как информагентства, и тоже могут закрыться;

- демонстрация поисковыми сайтами типа google или yandex в результатах поиска каких-либо фотографий может стать основанием для обвинения их в нарушении авторских прав, а значит они могут быть закрыты...

Имея воображение, этот список можно продолжать до бесконечности... (http://jurblog.com.ua/2014/01/internet_off). – 2014. – 28.01).

***

Блог на сайті «КорреспондентТ.net»

Про автора: Ю. Шпак, економіст

Медицинская реформа: формула будущего распила

Не смотря на бушующие политические страсти, в стране продолжают попытки «реформирования» здравоохранения.

Сразу после Нового года правительство зарегистрировало в парламенте проект закона № 3850 «Про заклади охорони здоров'я та медичне обслуговування».

Этот этапный законопроект был разработан на выполнение абзаца 3 статьи 18 Основ законодательства Украины о здравоохранении, который вступает в силу с 1 января 2015 года.

Речь идет о главном компоненте медицинской реформы – финансировании.

Базовое изменение заключается в том, что теперь медицинские учреждения будут финансироваться государством путем заключения договоров о медицинском обслуживании населения.

При этом идеология законопроекта теоретически предусматривает равный подход ко всем медицинским клиникам, независимо от формы собственности.

В рыночной экономике это справедливый шаг. Опыт Российской Федерации, к примеру, показывает, что часто стоимость некоторых медицинских услуг в частных клиниках ниже, чем в государственных.

Создав конкурентное поле, государство выигрывает в рациональном использовании бюджетных средств. Учитывая, что бюджетные

деньги растворяются в сфере здравоохранения с астрономической скоростью не зависимо от объема финансирования, такой подход можно было назвать правильным.

Но только наивный человек может предполагать, что украинские чиновники выпустят из рук сферу, легальный оборот которой только в разрезе госбюджета превышает 61 млрд. грн.

Так и есть – законопроект предполагает выведение медицинских услуг из под действия закона о госзакупках. Иными словами, деньги будут распределяться не по минимально предложенной клиниккой цене, а по максимальной, «откатной» цене.

Вот, собственно и вся суть медицинской реформы по-украински.

К слову законопроект предусматривает еще и лицензирование всех украинских врачей. Ни о сроках действия такой лицензии, ни о ее стоимости в законопроекте не слова.

Нетрудно догадаться, что это лицензирование станет еще одним источником обогащения чиновников Минздрава и подтолкнет рядовых врачей к еще большей коррупции.

Осталось дождаться правительственной версии закона о медицинском страховании и некролог в честь украинской медицины будет полным (http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/zetina/a130500). – 2014. – 21.01).

***

Блог на сайті «zakon.ru»

Про автора: Н. Михальская, юрист

Конфликт интересов в АО: базовые понятия и оценка обстоятельств

В принципах, подготовленных в 2004 г. Организацией экономического сотрудничества и развития, объединяющая страны с развитой рыночной экономикой, было отмечено, что одним из важных элементов для повышения экономической эффективности компании является комплекс отношений между правлением компании (администрацией), ее советом директоров (наблюдательным советом), акционерами и другими заинтересованными

лицами (стейкхолдерами). В ином случае, дисбаланс в этих отношениях порождает ситуацию, когда возникают разногласия между личными интересами должностного лица или его связанных лиц и ее должностными (профессиональными) обязанностями действовать в интересах компании. Пункт 3.3.2 решения Государственной комиссии по ценным бумагам и фондовому рынку за № 571, 11.12.2003 «Об утверждении Принципов корпоративного управления» именно такую ситуацию определяет как конфликт интересов.

Базовые понятия

От конфликта интересов не застраховано ни одно АО. При этом важно отметить, что важную роль в становлении и развитии конфликта интересов могут играть разные представления групп интересов о формировании, использовании, распределении и управлении материальными и нематериальными активами общества. Право акционера обратиться в суд с целью урегулирования корпоративного конфликта предусмотрено, в частности, законодательством Украины в случае: (а) несоблюдения требований к порядку совершения сделки, по которой имеется заинтересованность, (б) ограничения доступа к достоверной информации о существенных показателях функционирования компании и т.д.

В соответствии с п. 3.3.2 решения ГКЦБФР «Об утверждении Принципов корпоративного управления», должностные лица органов общества должны раскрывать информацию о наличии у них конфликта интересов в отношении любого решения (сделки) общества. Прежде всего, это требование касается отношений заинтересованности, которые возникают при заключении сделок, в отношении которых имеется заинтересованность.

Согласно ст. 71 Закона Украины «Об акционерных обществах», сделка, по которой имеется заинтересованность – договор, который заключается между АО с заинтересованным лицом, отвечающим одному из указанных признаков: (а) является стороной такой сделки или является членом исполнительного органа юридического лица, являющегося стороной сделки; (б) получает вознаграждение

за совершение такой сделки от общества (должностных лиц общества) или от лица, являющегося стороной сделки; (в) вследствие такой сделки приобретает имущество; (г) участвует в сделке как представитель или посредник (кроме представительства общества должностными лицами).

Итак, проблема установления обязательства для должностных лиц АО разумно и добросовестно действовать в интересах компании в целом, избегать конфликта интересов, раскрывать информацию об имеющемся конфликте интересов, не получать от третьих лиц никакого вознаграждения, связанной с выполнением должностным лицом своих функций всего касается сделок совершения которых есть заинтересованность, поскольку, в противном случае, сделки с заинтересованностью несут угрозу «ручного» управления АО.

Именно в этом контексте действующий Закон Украины «Об акционерных обществах», принятый Верховной Радой, был подвергнут критике со стороны Аналитического совещательного центра Голубой ленты ПРООН. В «Рекомендациях по совершенствованию системы корпоративного управления как необходимой составляющей улучшения инвестиционного климата Украины» было подчеркнуто, что эффективность предотвращения злоупотреблений путем заключения сделок со связанными лицами напрямую зависит от возможности мелких акционеров доказать факт «связанности» лица, с которым заключается сделка, что практически невозможно без обеспечения «прозрачности» собственников (бенефициаров) юридических лиц, т. е. обеспечение свободного доступа граждан и юридических лиц к информации об участниках (учредителей) всех юридических лиц.

Таким образом, конфликт интересов может быть решенным в интересах всех акционеров и АО благодаря внутренним механизмам компании в виде внутренних документов (устав), которые должны включать соответствующий порядок принятия решений (в т.ч. заключения сделок с заинтересованностью), в отношении

которых в должностных лиц органов общества может возникнуть конфликт интересов. Однако, наличие в АО соответствующего внутреннего порядка заключения сделок, в отношении которых у должностных лиц органов АО возникает конфликт интересов, не может быть гарантией предохранения от нарушений равного и справедливого отношения к акционерам.

Оценка обстоятельств: как разрешить конфликт

Для этого законодательством предусмотрены механизм ограничений и специальный порядок заключения сделок, по которой имеется заинтересованность. Специальный порядок заключения сделок с заинтересованностью предусматривает, что лицо, заинтересованное в совершении сделки, обязано в течение трех рабочих дней с момента возникновения у нее заинтересованности проинформировать тот орган, членом которого она является, исполнительный орган и наблюдательный совет о наличии у нее такой заинтересованности.

Ключевым органом принятия решения о возможности совершения сделки является наблюдательный совет, который в течение пяти дней решает вопрос о сделке: если сделка, по которой имеется заинтересованность, нарушает интересы общества, может запретить его совершение или вынести рассмотрение этого вопроса на общее собрание. А в соответствии со ст. 71 Закона Украины «Об акционерных обществах», если заинтересованное в совершении сделки лицо является членом наблюдательного совета, оно не участвует в голосовании по вопросу совершения такой сделки. Если большинство членов наблюдательного совета являются лицами, заинтересованными в совершении такой сделки, этот вопрос выносится на рассмотрение общего собрания.

С целью правового решения проблемы, когда стороной соблюдены порядку совершения сделки, по которой имеется заинтересованность, как правило, применяется судебный механизм, который предполагает обращение акционера с иском о признании такого договора недействительным с возмещением убытков и / или морального вреда (ст. 72 Закона Украины «Об акционерных обществах»).

Таким образом, природа конфликта интересов следует из нарушения постулата корпоративного законодательства о том, что АО обязано предоставлять перечень аффилированных лиц и сведения о принадлежащих ему акции общества (http://zakon.ru/Blogs/konflikt_interesov_v_ao_bazovye_ponyatiya_i_ocenka_obstoyatelstv/10099). – 2014. – 27.01).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 2 (60) 2014**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 5.02.2014.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 4,02
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.